

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра польської філології

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної (магістерської) роботи

магістр

(освітнього ступеня)

на тему: **Проблема моральності у романах Габріели
Запольської «Жінка без вади» та «Сезонне кохання»**

Виконала: студентка 2 курсу,

групи ФЛКм–21з

спеціальності 035.033 слов'янські мови та
літератури (переклад включно), перша –
польська

Гураль А.І.

Керівник: к.ф.н. доц. Левко У.Е.

Рецензент: доц. Сливинський О.Т.

Львів – 2023 року

ДЕКЛАРАЦІЯ

про дотримання академічної доброчесності здобувачем вищої освіти у
Львівському національному університеті імені Івана Франка

Я, що нижче підписався(лась), як учасник освітнього процесу у Львівському національному університеті імені Івана Франка, підтримуючи засади справедливості, зобов'язуюсь дотримуватися правил академічної доброчесності, які визначені чинним законодавством України, нормативними документами Університету та не порушувати їх, а саме не допускати:

- академічного плагіату - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- самоплагіату - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фальсифікації - свідомої зміни чи модифікації вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- обману - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу;
- хабарництва - надання учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;

Усвідомлюю, що за порушення академічної доброчесності до мене можуть бути застосовані заходи академічної відповідальності, а саме:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти;
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Підписанням цієї декларації стверджую своє нетерпиме ставлення до усіх форм та проявів академічної недоброчесності.

(дата)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОРАЛЬНОСТІ У ЛІТЕРАТУРІ ТА ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ГАБРІЕЛИ ЗАПОЛЬСЬКОЇ.....	8
1.1. Моральні концепції та їх вплив на суспільство: розуміння моральних цінностей у літературі.. ..	8
1.2. Література як дзеркало моральних цінностей.....	10
1.3. Габріела Запольська: основні етапи біографії та їх вплив на творчий процес.....	14
1.4. Особливості морально-етичної проблематики творчого доробку Запольської та унікальність стилю письменниці.....	16
1.5. Жіноча проблематика творчості Г. Запольської	19
1.6. Розвиток ідей жіночої емансипації у польській літературі у другій половині 19-поч 20 століття.....	21
РОЗДІЛ 2. МОРАЛЬНІ АСПЕКТИ У РОМАНАХ «ЖІНКА БЕЗ ВАДИ» ТА «СЕЗОННЕ КОХАННЯ».....	24
2.1. Концепт облудної моралі у романі Г. Запольської «Жінка без вади».....	24
2.2. Мотив кохання у романі «Жінка без вади» як відображення емансипаційних ідей Габріели Запольської.....	32
2.3. Динаміка моральних переконань головних героїв «Сезонного кохання» і їх взаємозв'язок з внутрішнім конфліктом.....	36
2.4. Авторська позиція щодо моральних питань та їх відображення у романі «Сезонне кохання».....	44
ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
РЕЗЮМЕ	59

ВСТУП

Актуальність теми магістерської роботи зумовлена потребою вивчення процесу зародження та розвитку власне польської феміністичної прози. У своїй роботі хочемо звернути увагу на місце Габріели Запольської у письменстві, детально розглянути її життєвий і творчий шлях, як письменниці з виразним емансипаційним стержнем, яка у своїх творах фокусується на зміцненні ролі жінки в суспільстві. У сучасному світі можемо спостерігати гендерну революцію 21 століття, боротьбу за рівні права та можливості жінок та чоловіків. Запольській притаманний глибокий психологічний аналіз характерів героїв у моральній площині. Це актуально й сьогодні, коли люди постійно стикаються з моральним вибором та етичними протиріччями у своєму житті. Тема жіночності досить популярна у літературі. Творам Запольської притаманна гендерна проблематика. Авторка розглядає ролі жінок у суспільстві та питання їх власної моралі та незалежності, що є актуальним у контексті сучасних обговорень щодо жіночих прав і статевої рівності. Аналіз творчості Г. Запольської може підкреслити її внесок у формування літературного канону, особливо в контексті феміністичної літератури.

Відомо, що дослідженнями гендерної проблематики в літературі займалися відомі польські дослідники, зокрема, К. Клосінська (K. Kłosińska) [1], С. Валецька (C. Walewska) [2], Й. Чаховська (J. Czachowska) [3], М. Каспжицька (M. Kasprzycka) [4], М. Гавін (M. Gawin) [37], А. Яніцька (A. Janicka) [28, 48], А. Собецька (A. Sobiecka) [47] та А. Гротовська (A. Grotowska.) [43] та інші науковці, які розглядали розвиток ідей жіночої емансипації. Літературознавці та критики, такі як Ян Карпович, Юзеф Марек, Марія Корзенівська та інші, досліджували романи Запольської, зокрема «Повість над північним морем» («Opowieść o pewnym morskim okręcie»), «Пан Вітослав» («Pan Witosław») та інші, щоб розглянути теми гіпокризії, моральних суперечностей та моральних дилем. Попри таку кількість наукових

досліджень, залишається актуальним детальний аналіз ролі Г. Запольської у період емансипації, специфіки її творчості, нестандартного мотиву облудної моральності у літературі.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження візії моральності, її еволюції у творчості Г. Запольської. Досягнення мети дослідження передбачає виконання таких завдань:

- 1) здійснити короткий огляд літературної спадщини Габрієли Запольської, звертаючи особливу увагу на романи «Жінка без вади» та «Сезонне кохання».
- 2) дослідити візію моралі як комплексу складних морально-етичних проблем, простежити проєкцію цієї проблеми у творчості Габрієли Запольської, зокрема у творах «Сезонне кохання» та «Жінка без вади».
- 3) з'ясувати, наскільки тема моралі, яка розглядається у романах Запольської, залишається актуальною в сучасному суспільстві і які паралелі можна провести з сучасними моральними дилемами.
- 4) врахувуючи історичний та соціокультурний контекст польського суспільства початку 20 століття, проаналізувати особливості моральних та етичних проблем героїв Запольської у тестах – «Жінка без вади» та «Сезонне кохання».

Об'єктом та матеріалом дослідження є романи Г. Запольської «Жінка без вади» та «Сезонне кохання».

Предметом дослідження є функціонування подвійної моралі у романах Г. Запольської «Жінка без вади» та «Сезонне кохання»;

Обсяг і структура роботи. Магістерська робота загальним обсягом 61 сторінка, складається зі Вступу, двох розділів, Висновків, Списку використаної літератури та Списку використаних джерел, що налічує 67 позицій, Резюме польською мовою.

У першому розділі «Теоретичні основи моральності у літературі та життєвий шлях та творчість Габрієли Запольської» висвітлено розуміння

моральних цінностей у літературі, моральні концепції та їх вплив на суспільство, біографічний огляд Габрієли Запольської: ключові етапи життя та їх вплив на творчість. Також розглянуто особливості морально-етичної проблематики Запольської та унікальність стилю письменниці крізь призму ідей жіночої емансипації у польській літературі другої половини 19-початку 20 століття. Чітко виокремлено жіночу проблематику творчості Г. Запольської. Другий розділ «Моральні аспекти у романах «Жінка без вади» та «Сезонне кохання»» присвячено аналізу поданих творів, зокрема, розглянуто концепт облудної моралі у романі Г. Запольської «Жінка без вади», висвітлено мотив кохання у романі «Жінка без вади» в світлі емансипаційних ідей Габрієли Запольської, проаналізовано динаміку моральних переконань головних персонажів «Сезонного кохання» і їх взаємозв'язок із внутрішнім конфліктом та досліджено авторську позицію щодо моральних питань та їх відображення у романі «Сезонне кохання».

У магістерській роботі була проведена апробація результатів дослідження у науково-практичній конференції "Культурно-історичні виміри сучасної славістики" в Кам'янець-Подільському університеті імені Івана Огієнка. На конференції були представлені тези «Габрієла Запольська: морально-етичні виклики у романі «Жінка без вади»», де коротко відзначається, що її твори вирізнялися актуальністю, глибоким вивченням соціокультурних реалій та унікальним стилем. Письменниця досліджувала гендерні проблеми, використовувала реалізм і натуралізм для зображення життя та психології персонажів. Також у тексті зазначили, що Г. Запольська була феміністкою, яка активно вивчала моральні та сексуальні аспекти у суспільстві свого часу, використовувала іронію та сатиру для критики соціальних проблем. Участь у цій події дозволила представити основні результати дослідження та отримати деякі відгуки та пропозиції від колег та експертів у галузі. Реакція аудиторії та обговорення результатів на

конференції відіграли важливу роль у покращенні та доповненні магістерської роботи, а також визначили напрямки для подальших досліджень у цій області.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОРАЛЬНОСТІ У ЛІТЕРАТУРІ ТА ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ГАБРІЕЛИ ЗАПОЛЬСЬКОЇ

1.1. Моральні концепції та їх вплив на суспільство: розуміння моральних цінностей у літературі

Якщо ми розглядаємо природу та характеристики моралі, то вчені протягом століть по-різному пояснювали природу моралі, особливо як досвід повсякденної мудрості, як школу, яка виховує людину і вчить її стати моральною особистістю, і як служіння ідеалу, як засіб взаєморозуміння і об'єднання людей, як особливий засіб пізнання і т.д. Мораль як частина суспільної та особистісної свідомості визначається як система переконань, уявлень, норм й оцінок, що контролюють поведінку людей. Вона базується на віруваннях, звичаях, традиціях та громадській думці. Мораль охоплює всі сфери суспільного життя, які підлягають державному регулюванню, а саме: політика, виробництво, соціальна сфера, сімейні відносини, а також ті, які не контролюються державою чи громадськими організаціями, а саме: дружба, кохання, товаришування та побут.

Моральні концепції впливають на суспільство на різних рівнях: від формування цінностей до культурного розвитку та політичного впливу, допомагають нам у визначенні того, що вважається прийнятним або неприйнятним у суспільстві, встановлюючи стандарти етичної поведінки та сприяючи формуванню спільної моральної основи. Крім того, вони допомагають визначенню культурних цінностей та традицій, які допомагають формувати ідентичність та спільну свідомість у суспільстві. Моральні концепції також сприяють розвитку соціальної солідарності та взаєморозуміння, сприяючи створенню більш гармонійного та сприйнятливого суспільства. Також вони впливають на формування

політичних поглядів та цінностей, визначають етичні стандарти для дій політичних лідерів та установ.

У філософії та етиці існує кілька ключових моральних концепцій, розроблених протягом історії. Серед них:

Етичний релятивізм. Стверджує, що моральні принципи є відносними і залежать від культурного контексту, історії або індивідуальних переконань. Таким чином, вона підкреслює, що немає універсальних правил моралі, а моральні оцінки можуть змінюватися залежно від конкретних обставин або культурних норм.

Деонтологія. Базується на ідеї, що моральність повинна ґрунтуватися на певних нормах та правилах, незалежно від наслідків. Прихильники деонтології підкреслюють важливість дотримання моральних обов'язків та зобов'язань.

Утилітаризм. Стверджує, що моральність оцінюється на основі її наслідків, і її головна мета полягає у максимізації загального щастя або задоволення для максимальної кількості людей.

Віртуальна етика. Підкреслює значеність внутрішніх якостей та характеру особистості. Віртуалісти вважають, що моральність пов'язана з розвитком певних добрих якостей, таких як справедливість, терпимість, милосердя та інші.

Емоціоналізм. Наголошує на вагомості емоцій та почуттів у процесі визначення морально правильних або неправильних дій. Відповідно до емоціоналізму моральність визначається на основі емоційної реакції особистості на певні ситуації[43].

У літературі моральні цінності часто відображаються через комплексні відношення між героями, їхнім моральним вибором та наслідками цього вибору. Автори використовують різні жанри, такі як романи, оповідання, драми, для висвітлення моральних питань і конфліктів, що допомагають

читачам розглядати різні аспекти людської моралі. Через використання художніх засобів, таких як символіка, алегорія та метафора, література може передати складність моральних проблем, роблячи їх більш доступними для аналізу та розуміння. Крім того, вона може стимулювати внутрішній діалог з читачем щодо моральних дилем та допомагати розвивати критичне мислення щодо етичних питань. Художні твори також виступають своєрідним дзеркалом, відображаючи суспільні проблеми та етичні виклики свого часу. Вони можуть пропонувати різні підходи до вирішення моральних проблем, спонукаючи читачів до роздумів про сутність добра та зла, справедливості та інших моральних концепцій.

Таким чином, література допомагає поглибити розуміння моральних цінностей, сприяє розвитку моральної свідомості та етичного мислення, а також спонукає до рефлексії над власними цінностями та поведінкою. Вона відіграє неабияку роль у формуванні суспільної свідомості та розвитку моральних орієнтацій, сприяючи побудові глибшого та більш гуманістичного світу.

1.2. Література як дзеркало моральних цінностей

У наукових дослідженнях можна знайти різноманітні тлумачення терміну «моральність». Вона розглядається з різних точок зору, таких як філософський, світоглядний і психологічний (про це пишуть Підласий І.[39], Фіцула М.[40], Титаренко А.[41]). Проте всі ці автори згодні з тим, що моральність є основою, фундаментальним складником духовного світу людини. Мораль - це справжній стан моральної свідомості, стосунків і поведінки особистості. Це внутрішня цінність, яка визначає людську культуру та спрямовує її на вираження власних цінностей і осмислене виконання зобов'язань перед іншими, суспільством і природою [30]. Сучасна мораль надає перевагу гуманістичним цінностям, критерії яких визначаються не лише уявленням про моральні цінності, Особливе значення в етиці має розвиток здатності людини самотійно, без контролю ззовні приймати рішення щодо

власних дій, спираючись на совість, честь, почуття власної гідності тощо. Це свідчить про еволюцію концепцій морального виховання та зростання популярності гуманістичної етики [30]. У цьому контексті мораль вважається інструментом, за допомогою якого люди розуміють світ духовно та практично. При такому підході сповільнювальна роль моралі не вважається визначальною. Більший акцент тут робиться на світоглядній та ціннісно-орієнтовній функціях, оскільки самореалізація особистості в моральному плані найефективніше досягається через активізацію ціннісного потенціалу.

Література виступає мистецтвом слова та засобом створення загальної культури особистості, моральних орієнтацій і цінностей, відображає глибинні аспекти людського досвіду, спонукаючи читачів до емпатії, розуміння різноманітності людських переживань, і вчить цінувати різноманітність світоглядів. Вона сприяє формуванню критичного мислення, розвитку етичних принципів та спонукає до самовдосконалення та самовираження [31].

«Філософська енциклопедія», спираючись на велику кількість статей у сучасних західноєвропейських та американських філософських словниках, підкреслює, що «добро є основною моральною цінністю і саме по собі є духовною цінністю» [36, с. 140]. Багато літературних критиків, філософів та письменників досліджували моральність у літературі. Серед них Аристотель – грецький філософ, автор «Етики Нікомаха», досліджував моральність та її вплив на людські дії, Фрідріх Ніцше – німецький філософ, автор «Так говорив Заратустра», розглядав проблеми моралі і її походження. Вірджинія Вулф – англійська письменниця, в своїх романах, наприклад «Олівер Твіст», досліджувала питання моральних виборів та конфліктів. Цей роман належить Чарльзу Діккенсу, але Вулф насправді ставила за мету переписати і переосмислити класичні літературні твори. Зокрема, письменниця досліджує питання моральних виборів і конфліктів, щоб наголосити на необхідності самопізнання та внутрішнього протистояння для досягнення моральності. Вона показує, що моральні вибори можуть бути складними і суперечливими,

але вони визначають наші дії та впливають на наше майбутнє. Вірджинія Вулф висловила свою віру в "переосмислення нашої психогеографії шляхом читання Діккенса". "Це тому, що він" створює персонажа, який не є ні повністю правдивим, ні точним, в абсолютно дикій обстановці, але часто яскраво правдиве спостереження, якого не існує в деталях [32].

Твір мистецтва впливає на людину, перетворюючи відчуття в образи. У реальному мистецтві зміст і форма художніх образів взаємопов'язані. Ці образи виходять з сенсорних та первинних уявлень, аналогічно до того, як поняття випливають з них. Художні образи є неповторними, але вони протрималися упродовж багатьох століть. Ці образи дозволяють людям відкривати для себе минуле свого й інших народів, відчувати добро і зло, сприймати красу та потворне, розуміти моральне й аморальне. Власне через літературу й розуміння інших культур можна краще осмислити свою власну, освідомити традиції свого народу. З різноманітністю жанрів та національних особливостей література відкриває вічне й незмінне – загальнолюдські цінності. Незалежно від того, чи це німецька, англійська, польська або японська література, вона втілює в собі піднесення добра, справедливості, вірності, дружби, честі та чесності, милосердя та гуманності, любові та ненависті. Письменників цікавить передусім внутрішнє буття людини, духовна сутність особистості. Розуміння людини можемо зустріти в Г. Сковороди, який висвітлював та розглядав природну, гармонійну людину з її подвійною натурою: видимою, матеріальною, і невидимою, духовною, первинною основою всього суцього на землі.

Літературні персонажі, які виступають у ролях героїв або антигероїв, справжнім чином стають дзеркалом для відображення настроїв і відношень у суспільстві. Кожна історія, яку створює письменник, пронизана моральними цінностями та етичними питаннями, які відображають колективну свідомість і боротьбу суспільства. Наприклад, троп «героя-невимушеного» часто виокремлюється доброю героєм, але одночасно супроводжується важким

тягарем відповідальності. Герой, який відмовляється від стандартних чи очікуваних ролей, може нести на собі бременно рішення моральних конфліктів та етичних дилем. Подорож цього героя стає своєрідним шляхом внутрішньої і зовнішньої боротьби, що відображає не тільки його власні проблеми, але й колективні труднощі суспільства у визначенні та втіленні моральних норм та відповідальності. Це літературне відображення спонукає читачів до роздумів та переосмислення власних переконань. Подорож героя стає метафорою для колективної боротьби із спільностями, що виражаються у визначенні та дотриманні моральних норм у сучасному суспільстві. Ці літературні персонажі можуть працювати як каталізатори для змін у свідомості читачів, надихаючи їх переглядати свій власний світогляд і ставлення до складних етичних питань.

Отже, художня література, яка часто порівнюється із дзеркалом суспільства, завжди мала здатність впливати на думки, надихати на дії та розвивати емоційний інтелект своїх читачів, не важливо, чи це сучасні твори чи романи, написані у далекому 19-му столітті. Глибина й широта таких літературних творів є унікальним об'єктивом, що змінює наше сприйняття навколишнього світу. У творчості Запольської література функціонує як інструмент для висвітлення та аналізу моральних цінностей. Вона відображає складність людської натури та конфліктів, що виникають внаслідок зіткнення моральних переконань. У творах письменниці часто змальовується внутрішня боротьба персонажів з етичними проблемами та моральними дилемами, що відображають тонку грань між добром і злом, справедливістю та несправедливістю. Запольська використовує літературу як засіб висловлення своїх соціальних та моральних поглядів, стимулюючи читачів до глибоких роздумів про складні етичні проблеми сучасності. Її твори часто підносять важливі соціальні та моральні питання, що стосуються взаємовідносин між людьми, а також відображають психологічні аспекти морального вибору. Крім того, у творчості Запольської можна відзначити особливий акцент на

внутрішній світ героїв, їхні емоції та моральні переживання. Це дозволяє читачеві краще розуміти внутрішні механізми морального конфлікту та спонукає до глибокої саморефлексії.

1.3. Габрієла Запольська: основні етапи біографії та їх вплив на творчий процес

Однією з найцікавіших письменниць, що зробили вагомий внесок у становлення емансипації, розвитку жіночого руху в Польщі, є Габрієла Запольська. Вагомим досягненням письменниці було заснування «Товариства Рівних Прав для Жінок» (Towarzystwo Równouprawnienia Kobiet) 1905 року. Ця організація долучила значну кількість жінок до боротьби за їхні права, включаючи право голосу, освіту та доступ до політичного життя. Товариство активно агітувало та пропагувало ідеї рівності статей у польському суспільстві.

Запольська також була лектором та публіцистом, яка публікувала статті та промови на теми жіночої емансипації. Вона наголошувала на важливості освіти для жінок та спрямовувала їх на політичний активізм. Її творчість та ідеї стали одними із основних джерел натхнення для жінок, які бажали приєднатися до руху за рівність статей в Польщі.

Письменниця активно брала участь у роботі жіночих організацій та національних конгресів. Її зусилля сприяли змінам у польському суспільстві, що допомагали більшому визнанню прав жінок. У 1921 році завдяки зусиллям Габрієли Запольської та інших активісток жінки отримали право голосу в Польщі.

Власне ці чинники мали значний вплив на творчість Габрієли Запольської, формуючи її стиль, теми і погляди. Зокрема:

1. Сімейний фон та соціальне середовище: Габрієла Запольська народилася в сім'ї інтелігентів, де відбувалися дискусії про політику, суспільство та

культуру. Це сприяло розвитку її інтелектуальних здібностей і стимулювало інтерес до глибоких соціальних питань. Її батько, Ігнаці Папрцький, був філософом і журналістом, що також вплинуло на її погляди.

2. Особисте життя: Події в особистому житті письменниці, такі як шлюб, розлука, втрати та взаємини з різними людьми, також вплинули на її творчість, формуючи її світоглядні та психологічні аспекти.
3. Жіночий досвід: Габріела Запольська була жінкою, що жила в період, коли жіночі права і статус були обмеженими. Ця дійсність надихнула її на створення жіночих персонажів, які протистояли соціокультурним обмеженням і боролися за свою незалежність.
4. Феміністичні погляди: Запольська була активісткою руху за права жінок і феміністкою. Її біографія відображає боротьбу за рівність статей і жіночу самостійність. Ці погляди проходять через багато її творів, де вона висвітлює теми гендерної нерівності та дискримінації жінок.
5. Еміграція і внутрішній конфлікт: Внаслідок політичних подій, Габріела Запольська була змушена емігрувати з Польщі. Цей досвід створив у неї внутрішній конфлікт, який знайшов відображення у її творчості, де розглядалася тема еміграції і відчуження.
6. Суспільно-політичні події: Габріела Запольська жила в епоху значущих історичних подій, таких як Перша світова війна, Польсько-радянська війна та Друга світова війна. Ці події вплинули на її творчість. Письменниця відображає соціальні й політичні турботи у своїх творах.

Творчість Габріели Запольської має особливий статус у польській літературознавчій спільноті: головним чином цінувалася її пізня драматургія, вивчали спроби романів, новелістики, експериментів з популярною культурою, таких як забутий сценарій фільму «Небезпечний коханець», а також багату публіцистику. Тріумфальне відродження Запольської відбулося під впливом феміністичної критики, яка також не відразу відкрила письменницю, спочатку символічно пропустивши її: навіть Грагіна

Борковська не згадувала її в своїй проривній роботі про жіночу прозу дев'ятнадцятого століття [29].

1.4. Особливості морально-етичної проблематики творчого доробку Г. Запольської та унікальність стилю письменниці

Творчість Габрієли Запольської, завжди привертала увагу не лише своєю актуальністю та глибоким зануренням у соціокультурні реалії свого часу, але й особливим стилем, який робив її твори виразними і неповторними. Враховуючи складність та різноманітність її творчості, деякі характерні риси стилю у творах Габрієли Запольської варто розглядати як важливі компоненти, які визначили її непересічну літературну славу.

Запольська, як представниця реалізму та натуралізму, активно досліджувала складні соціальні проблеми, що оточували її сучасників, та звертала увагу на психології характерів своїх героїв.

Дослідивши детально твори Г. Запольської, відзначаємо, що у творчості письменниці є характерні риси стилю, які виокремлюють її твори серед інших, це:

- Реалізм і натуралізм: Запольська була представницею реалізму та натуралізму, що відтворювалося в її реалістичному зображенні життя та персонажів. Вона описувала суспільні проблеми, відображала життя звичайних людей і простежувала психологічні аспекти їхньої поведінки.
- Підвищена увага до жіночих тем: Запольська була феміністкою й активно досліджувала жіночу психологію, статеві стереотипи і соціальний стан жінок у своїх творах. Ця тема стала однією з центральних у її творчості.
- Іронія та сатира: Запольська володіла іронічним стилем, який дозволяв їй висміювати соціальні недоліки й гостро критикувати суспільство. Сатиричні вставки робили її твори не лише цікавими, але й спрямованими на вдумливий роздум.
- Діалоги і внутрішні монологи: У творах Запольської часто зустрічаємо живі

діалоги між персонажами, які розкривають їхні характери та стосунки. Вона також використовувала внутрішні монологи героїв для поглиблення їхньої психології.

- Соціальний реалізм: Запольська активно аналізувала соціальні проблеми свого часу, такі як бідність, нерівність і соціальна несправедливість. Її твори часто відображали життя простих людей та їхні боротьбу за гідність у складних умовах.
- Глибока характеристика героїв: Габріела Запольська відома своєю здатністю створювати складні та багатогранні персонажі. Вона детально прорисовувала їх характери, мотивацію та психологію, що робило їх живими й реалістичними.
- Інтелектуалізм і філософські роздуми: Запольська включала філософські та інтелектуальні елементи у свої твори, роблячи їх глибокими і змістовними. Вона поєднувала літературну майстерність й інтелектуальні здібності.

Також у роботі виокремлено характерні риси моральної тематики Г. Запольської:

- Облудна мораль і гіпокризія: Габріела Запольська часто розкривала облудну мораль і гіпокризію суспільства. Вона досліджувала, як люди дотримуються моральних норм публічно, але порушують їх у приватному житті. Ця тема особливо виділяється у її романах «Жінка без вади» і «Сезонне кохання».
- Сексуальність і мораль: Письменниця активно вивчала сексуальність і моральні засади в суспільстві свого часу. Вона порушувала питання статевої нерівності, табу на сексуальну свободу жінок і ролі моральних норм у контролі за особистими стосунками. Сексуальність і мораль є важкою темою в творчості Габріели Запольської, тому вона вивчає ці питання з глибоким інтелектуальним підходом, сприймаючи їх як складний аспект соціокультурної реальності свого часу. В її творах чітко виокремлюються деякі аспекти цієї моральної тематики: від статевої нерівності до етики та людських цінностей. Запольська аналізувала соціальні обмеження, які

накладало суспільство на жінок, особливо у сфері статевих відносин. У своїх творах вона піддавала критиці традиційні ролі жінок і висвітлювала жіночий досвід у контексті статевої нерівності.

- **Боротьба за права жінок:** Габріела Запольська була активісткою руху за права жінок, тому ця тема присутня в багатьох її творах. Вона висвітлювала соціальні та моральні проблеми, з якими стикалися жінки у суспільстві, і закликала до їхнього покращення, через особистий досвід нерівності. Г.Запольська активно просувала ідею емансипації жінок і їхньої самостійності у контексті сексуальної свободи. Вона підкреслювала необхідність для жінок бути господарями свого власного тіла і вільно обирати свої сексуальні відносини. У творах Запольської часто досліджується етика та моральні цінності. Вона порушувала питання справедливості, морального вибору та відповідальності перед суспільством і собою.
- **Критика суспільних конвенцій:** Запольська була відома своєю здатністю критикувати суспільні конвенції й стереотипи. Вона акцентувала увагу на питаннях соціальних нерівностей і несправедливості та закликала до змін у суспільстві
- **Духовний пошук і релігія:** Моральна тематика включала й духовний аспект. Запольська досліджувала релігійні питання, моральні конфлікти і віру в божественну справедливість.

Загалом моральна тематика у творчості Габріели Запольської була основним аспектом її літературного спадку. Вона висловлювала свої думки й досліджувала моральні питання через багатоманітність героїв, сюжети і конфлікти у своїх творах, спонукаючи читачів роздумувати про складні аспекти моралі та суспільства.

1.5. Жіноча проблематика творчості Г. Запольської

Друга половина 19 століття була дуже цікавою, тому що в літературі з'являються жіночі обличчя, імена, які розповідають жіночі історії з позиції

жінки, яка у той час навіть не мала права йти без супроводу чоловіка у театр, не мала права подорожувати без супроводу, навіть не мала права голосу.

Якщо ж взяти до уваги не тільки роман Г. Запольської «Жінка без вади», але й інші твори, у яких теж розглядається тема емансипації, зокрема, її повість «Малашка» (1883) та роман «Каська-Каріатида» (1885—1886), ми спостерігаємо, що вони стали предметом активних дебатів і викликали обурення серед консервативних критиків через їх виразний натуралізм.

«Каська-Каріатида» - перший натуралістичний роман Г. Запольської, опублікований у Варшаві в 1888 році. Авторка подає трагічну долю слуги Каськи, яка приїжджає із села до міста на роботу. Шокуючий роман 1880-х років, який не втратив своєї актуальності навіть через 130 років після публікації. Історія болісно наївної дівчини, яка пізнає світ з усією його підлістю. І як людина, і як представниця нижчого класу, і, перш за все, як жінка. «Kaśka Kariatyda» надовго вкарбовується в пам'ять, часто дратує і засмучує. Читач задається питанням – наскільки ще більше жорстокості може зазнати героїня? У книзі є багато шокуючих сцен, з якими важко впоратися чутливим людям. Дійсно, молоді дівчата повинні прочитати цю книгу, як застереження, а дорослі мають знати і згадувати, як виглядає пекло жінок, яких привезли на свої землі.

Головна героїня повісті «Малашка» - молода українка, яка всіма своїми силами прагнула задовольнити свій потяг до влади та романтики. Щоб наблизитися до трішки вищого суспільства, вона стає дружиною дворецького. Вірність шлюбній присязі триває недовго, Малашка вступає в роман із молодим графом. Незабаром він виїжджає до Варшави, де має опікувати сина коханої. Заради роману з Малашкою він нехтує своїми турботами, споює горілкою маленьку дитину, що викликає низку трагічних подій. «Малашка» – драматичний твір, написаний у 1883 році, і є першим літературним твором Габріели Запольської, створеним після кар'єри акторки у львівському театрі. Відомо, що І. Франко зазначав: «Ся маленька драма талановитої польської акторки і письменки була виставлена вже і в руськім перекладі на аматорській

сцені і варта того, щоб її розповсюджено якнайширше» [18].

Часто у творах Г. Запольської бачимо, що натуралізм її виражається не лише в описі бідності та жорстокості, але також у використанні типової метафори для цієї тенденції. У творах письменниці люди, керуючись звіриними інстинктами, нещадно борються за існування. Запольська у своїх романах описує слабших індивідів, яких «вкусило» агресивне та нечутливе суспільство. У своїй творчості авторка поширювала освіту жінки не лише в напрямку «практичних навичок в'язання гачком», але перш за все – у галузі біології. Вона вважала, що *«...o tym, o czym każda kobieta pod groźą śmierci wiedzieć powinna o tym nie mówicie jej wcale, bo skromność nie pozwala.»* [17].

Габрієла Запольська була складною постаттю, її погляди на статеві стосунки і моногамію викликали суперечки та обговорення в ті часи. Заява письменниці про небажання тягнутися до чоловічих привілеїв і пишається своєю жіночістю, вказує на те, що вона визнавала та підтримувала самосвідомість жінок та не вважала їхню гідність залежною від чоловіків.

Щодо її підходу до стосунків і моногамії важливо враховувати соціокультурний контекст того часу. У XIX-XX століттях суспільство було консервативним, і стандарти статевої моралі були суворими. Запольська виражала свою незалежність та право на вибір у питаннях стосунків, визнававши, що не кожна жінка бажає чи повинна обмежувати себе моногамією (системою одного партнера наразі) і що це необов'язково має стосуватися всіх жінок. Вона відстоювала ідею вільного вибору у справах стосунків і закликала до розбудови більш відкритого та інклюзивного розуміння сексуальності.

Габрієла Запольська також висловлювалася проти традиційних гендерних ролей та обмежень, які накладало суспільство. Вона була активною учасницею феміністичних рухів свого часу і внесла важливий вклад у боротьбу за рівність та права жінок.

Термін «серійна моногамія» може використовуватися для опису

взаємин, коли особа утворює послідовні моногамні відносини із різними партнерами послідовно в часі. Запольська виразила ідею, що вона не відкидає ідею моногамії, але вона також підтримує право жінок обирати свої власні шляхи в стосунках без тиску суспільства або чоловіків.

Ця позиція, очевидно, була досить передовою для її часу, і письменниця стала однією з ікон жіночого руху в Польщі, яка виразила думку про статеву рівність та право жінок на власний вибір у різних аспектах їхнього життя. Такі дискусії були великим кроком уперед у розвитку жіночого руху й емансипації в Польщі та інших країнах світу. Зрештою, наприкінці XIX століття всі жінки мали соціальний обов'язок бути вірними одному партнеру, а такі питання, як самооцінка, сексуальне задоволення жінки, її взаєморозуміння з партнером чи емоційні потреби – насправді не були порушені.

Отже, література тяжіє до осмислення проблем, які базуються на особистому досвіді автора. Окрім того, що письменниці зривають всі теми-табу, деякі з них намагаються приділити увагу і глобальним цивілізаційним процесам.

1.6. Розвиток ідей жіночої емансипації у польській літературі другої пол. 19–поч. 20 століття

Відомо, що в історії української та польської літератур вже в 40-х роках XIX століття виникали ідеї жіночої емансипації як культурно-освітня проблема. Проте, ці ідеї набули активного розвитку та стали гострою соціальною та національною проблематикою лише у другій половині того століття. Визначені письменники, публіцисти та громадські діячі обох народів, перебуваючи в бездержавному стані, грали ключову роль у розгляді проблем жіноцтва, їх актуалізації та підтримці жіночого руху в соціумі того часу. Важливий внесок полягав у формуванні повноцінної жіночої свідомості, оскільки саме усвідомлення жінкою своєї суспільної повноцінності визначало

її здатність вимагати свої права [13]. Невід'ємна частина цих літературних тенденцій визначала емансипаційний жіночий рух того часу, і без їхнього осмислення неможливо висловлюватися про повноту літературного процесу і його взаємозв'язок із жіночим емансипаційним рухом.

Ще однією характеристикою феміністичних пріоритетів українських письменників і письменниць у період емансипації жінок було прагнення жінок до освіти, розглядане як ключовий елемент особистісного визволення. У той час, коли українське суспільство перебувало в умовах "невиробленості", це завдання ставало важливою частиною творчого завдання розвитку образів, які відзначалися шляхом освіти та самовдосконалення. Ця спрямованість стала фундаментальним пріоритетом емансипації в українському контексті і пов'язана з завданням виховання національно свідомих патріоток. Це відзначається відмінностями від феміністичних традицій у польській літературі того часу, де "емансипатська" складова не виявляла такої ваги в розвитку образів і національної свідомості [43].

Питання жіноцтва визначалося своєю гостротою, оскільки вважалося дискусійним, викликало як прихильників, так і противників визвольного руху. Цей рух наштовхнувся на значний опір, особливо з боку самих жінок, яким, за словами І. Книша, часто відводилася прислужницька роль і розглядалися як засіб задоволення чоловіків. Тому необхідно терміново розглянути інші шляхи вирішення жіночих проблем, особливо способи, які мотивують жінок працювати на благо суспільства та підтримують їхнє прагнення до самоосвіти та особистого розвитку [15].

Повертаючись до теми визволення жінок у польській літературі другої половини XIX ст., можна побачити, що вона несе в собі всі характерні риси літературних образів і шлях розвитку феміністичного руху, що також є характерним для України та інших країн. Європейська література цього періоду. Питання жіночої освіти стало актуальним у дебатах, в яких брали участь особи, безпосередньо пов'язані зі сферою освіти, а також журналісти

та філософи. Вони піднімають питання про те, як жінкам і дівчатам слід навчатися, як довго і яким чином. Вже в 1940-х роках була заснована перша польська жіноча визвольна група під назвою «Ентузіастки». Іполит Скімборовський, який веде цю ініціативу разом із освіченою вчителькою Нарцизою Зміховською, видає часопис «Przegląd Naukowy». Але особливої актуальності набула полеміка навколо жіночої освіти в другій половині XIX ст., особливо після січневого повстання 1863 р. в царській Росії. У польській літературі важливе значення набув образ жінки, виражений у творах польської письменниці і есеїстки Елізи Ожешко, яка торкалася теми жіночої освіти та її становища в тогочасному суспільстві. Окремий тип жіночого образу сформував Генрик Сінкевич, героїнь якого, особливо в соціально-психологічних романах «Без догмата» і «Родина Поланедських», Михайло Грушевський визначив як «жіночу байдужість», де автор підніс роль жінки до надзвичайно високого рівня [16].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОМАНІВ «ЖІНКА БЕЗ ВАДИ» ТА «СЕЗОННЕ КОХАННЯ»

2.1. Концепт облудної моралі у романі Г. Запольської «Жінка без вади»

Роман Габрієли Запольської написаний у 1913 році. Твір «Жінка без вади» видана як роман за однойменною п'єсою. Сценічне виконання твору викликало низку суперечок та протестів. Врешті-решт п'єсу зняли з афіш, і Запольська вирішила захистити свій текст у формі роману, який також вважався іконоборчим.

До аналізу було б доречно спершу обрати головну героїню нашого роману пані Рену Богуш, яка листується зі своєю подругою Хелею та описує їй свою складну ситуацію – розрив шлюбу. Власне роман розпочинається з дев'ятнадцяти листів, у яких Реня виливає душу і робить це досить весело, що насправді є фарсом.

Зокрема у листах, ми можемо зауважити феміністичний настрій головної героїні: *«Два дні вже тривають мої судові слухання щодо розлучення. Ще два слухання попереду. — Кожен день я обираю інше плаття, і уяви собі, наскільки добре визнається цей наш принцип. — "Найчесніша жінка завжди повинна бути під зброєю.»* (тут і далі переклад мій. – А.Г.) [51, s.2].

Пані Рена розповідає подрузі, що відчуває себе більш вільною і незалежною, ніж у шлюбі, та розповідає історію її одруження з паном Богушом: *«...змушена до шлюбу через суворих опікунів, бо батьків я не мала.*

Змушена до шлюбу суворими опікунами, бо батьків я не мала. Після винайдення цього приводу всі ми видихнули з полегшенням, вітаючи один одного, що так вишукано вийдемо з цієї складної, в кінці-кінців, ситуації. І пан Богуш вирушив до Риму, щоб там, "зайнявши" місце, виступити зі скаргою, після я, Терена, його дружина, не могла бути доброю дружиною, бо... І тут почався неперевершений показ брехні та дивовижних, блискучих різнобарвних

хитроців. Тому мене примусили морально до цього шлюбу, а й навіть фізично. Тому мене навіть волочили за волосся до вітваря...»[51, s.6]. Ми бачимо, як Запольська описує жорстокого чоловіка головної героїні, і власне не припустиме насилля та зневагу до власної жінки й: «...коли ми дійшли до моменту тієї відомої сцени (ой, ти знаєш її дуже добре — бо колись я виплакувала свої сльози через це на твоєму плечі), до тієї *la grande scène*, під час якої мій чоловік (тепер пан Богуш), віддячуючи мені за можливо не зовсім парламентське переконання щодо нього — схопив ніж для фруктів і з чарівною, дружбою грацією вдарив мене ним у ліве плече. Це була драматична взаємодія ненависти двох статей, у своєму роді випробовування життя. Після цієї сцени залишилася у мене глибока рана, свідчення того, наскільки важливою є соціальна інституція шлюбу в суспільстві....»[51, s.2].

Також варто згадати, що протягом пишного життя пані Рені її чоловік був у санаторії і коли їй прийшла звістка про те, що він помер, головна героїня із жалем промовила такі слова: «— Помер?... Наступила довга тиша. У цій тиші ніхто не молився — ніхто не ридав — ніхто не благав про милосердя чи спокій. Тут було щось більше, ніж лише траур, щось більше, ніж вдари дзвонів на цвинтарі. Була велика льодяна пустота. Не було нічого....» [51, s. 136]. І хоч її життя разом із цим чоловіком не було легким, що б не казали інші, що буцімто у неї розпочнеться нове життя, їй було важко змиритися з цією втратою. Смерть чоловіка викликала в героїні відчуття втрати частини самої себе. Оскільки багато людей вбачають себе через взаємодію з іншими, особливо в рамках відносин, втрата може спричинити пошук нового змісту власної ідентичності.

Якщо ж згадати пишне, можливо, навіть розпусне життя Рені у маєтку, важко не зауважити її ставлення до чоловіків. Письменниця чітко описує її поведження з протилежною статтю, прояви її жіночності та характеру у тих чи інших ситуаціях, які трапляються з героїнею.

Як ось наприклад, стосунки пані Рені з Алі Касвіном. З ним панянка просто забавлялась та використовувала його, а юний хлопчина зовсім того не

розумів і справді її кохав, був готовий прихилити весь світ до її ніг та виконати будь-яку забаганку. Ось що Реня розповідає про Касвіна своїй подрузі у листах: «...уяви собі — Алі Касвін засипає мене квітами і сонетами. Власне, я маю бути з цього всього більше ніж просто рада. Це мій genre...» [51, s. 14].

Також варто згадати момент, коли Реня, зізнавшись у своїх почуттях пану Гальському, була відштовхнута ним, то одразу із розпачу помчала до Алі в обійми. Тут Габрієла Запольська показує нам головну героїню у світлі розпусниці та слабкої жінки, яка хоч і хотіла здаватися «бездоганною», але тоді їй потрібно було просто відчувати себе комусь потрібною та коханою: «протягом цілого тижня Рена не вийшла за межі свого маєтку, раптово потрапивши в якусь хворобливу апатію. Кілька разів її відвідав Касвін. Вона терпимо ставилася до його присутності, але не дозволяла йому повернутися до минулої довіри. Взагалі вона змінилася повністю. Також у проявах та жестах вона показувала, що вже нічого не очікує.» [51, s.120].

Касвін завжди був поруч, коли пані Реня хотіла чи ні, він був для неї як свіжий, молодий, весняний вітер і здебільшого змушував відчувати її бажаною: «Розкішна насолода триумфуючої жіночності проникла через мене всю...» [51, s. 23].

Протягом усього твору прослідковуємо сильний характер пані Рені: «І все ж саме жінка може змінити настрій навіть найменших справ.» [51, s.28]. Габрієла Запольська у своєму творі часто писала про жіночі так би мовити «слабкості», наприклад про сльози жінок: «І ось дивовижність жіночих сліз, які "вже не мають приводу для плачу". Кожна жінка - це кладовище, і могили на цьому кладовищі відкриваються на кожній, навіть найніжніший звук, який пробуджує її життєві відчуття. І отже, навіть у момент веселого захвату, жінка ридає у розпачі...» чи гнів : «...жінка має два види гніву. Той, що болить і той що лише дратує шкіру..» [51, s.56]. І власне ці думки письменниці притягують і змушують глибше зазирнути у світ жінок.

Наша головна жінка-героїня протягом всього твору ніби розривалась між двох вогнів – паном Гальським та Алі. Хоча читалось між рядків, що її більше

притягував професор Гальський, вона завжди старалась ніби спровокувати його на розмову, хотіла, щоб пан їй відкрив душу, та мріяла про майбутнє з ним. Навіть задумувалась про те, що якби він був з нею, вона б полишила своє розпусне життя та була б йому вірною дружиною. Хоча у одному з листів Реню занепокоїли слова Марилі про кохання...: *«Щось смикається всередині мене, щось нервово смикається. Коли я починаю говорити, я не впізнаю свій голос. Це звучить жорстко, наче хтось зрізав квіти батугом.»*, вона злякалась тих відчуттів і сказала: *«— Ніщо не виправдовує жінку від такого кроку. Нічого. А кохання тим більше. Якщо хтось любить, він любить без недоліків.»* [51, s.13].

Увесь твір головна героїня запевняла себе і всіх інших, що є бездоганною жінкою, ось Рена виливає свої думки у листах: *«І якщо я маю бути чесна, а з тобою, це дається мені легко. Я жінка без недоліків, але й без того, що називають... темпераментом. Усе, що відкрив мені шлюб - ça ne te dit rien...»* [51, s.3], а також протягом твору в діалогах з Гальським: *«— Якби я була не бездоганна, а як... ці інші - ці твої коханки, ці... навчені, які пройшли через руки багатьох - словом, якби в мене вже були інші коханці - ти б не вагався?»* [51, s.131] та Касвіном: *«Я вам гарантую, що якщо ви їх спитаєте, то всі вам скажуть, що я жінка без пороку...»* [51, s.25]. Сама героїня, хоч і постійно фліртує з чоловіками, показує себе як «бездоганна жінка», однак доля викидає її з того ілюзорного життя. Однак причиною її гордості розгульного життя є не любовні завоювання, а їх відсутність. У романі «Жінка без вади» Габрієли Запольської облудна моральність стає однією з основних тем, що пронизують твір. Характеристика поведінки головних персонажів відбувається саме у світлі цієї теми через їхні вчинки, які суперечать встановленим моральним нормам й одночасно зберігають певні соціальні стандарти. У цьому контексті авторка експонує складні внутрішні конфлікти героїв, їхню боротьбу з соціальними очікуваннями та особистими цінностями. Аналізуючи облудну моральність у романі, можна досліджувати, як герої вирішують моральні дилеми та як це впливає на їхні взаємини з іншими людьми. Головна героїня

відкрито виражає свою пристрасть до чоловіка. Водночас вона відчуває внутрішню боротьбу і моральні спротиви.

Цей уривок показує суперечності між бажаннями та соціальними нормами, які можуть створювати облудну мораль в житті персонажів. Героїня розмірковує про власну сексуальну пристрасть і бажання, при цьому згадується «фальш» і «облуд», що можуть бути частиною її життя. Тут облудна мораль виявляється через розрив між внутрішніми бажаннями та зовнішніми моральними обмеженнями: « — *Дозволь мені!* - сказав він, - *дозволь мені дізнатися, чим твоє тіло пахне. — Ти маєш пахнути амброю, коханням і Lacrima Christi. — Я це відчуваю... Якою ти будеш чудовою коханкою, Рене!...* Вона лежала непорушно, із заплющеними очима, ніби без думок.

Але це було тільки видимо, бо у її думках точилася шалена, страшна боротьба. — Зважаючи на ту блаженну мляву насолоду, яку його губи, що прилипли до її шиї, почали вливати в кожен її нерв, у кожна жилку, право черпати з життя повне й виснажливе сп'яніння почало домінувати над путами, які вона, внаслідок брехні та лицемірства на нього одягла. — Вона страждала в той момент у цій боротьбі не з ним, а з собою. — Лише в ту мить вона відчула, яка вона маленька, яка нікчемна перед цією силою, цією бурею, що летить їй назустріч, бажуючи знести її своїм вихором і полум'ям...» [51, s. 66].

Ця цитата описує внутрішню боротьбу героїні, яка зовнішньо хоче здаватися блаженно втомленою від кохання, але в середині переживає шалену та страшенну сутність своїх почуттів. Описуючи екстаз, який вона відчуває від поцілунків, авторка також розкриває, що в цей час у її думці відбувається важлива боротьба. Мова про те, як губи коханого впливають на кожен нерв та жилку героїні, створює образ повного та виснажливого сп'яніння від життя. Однак, у той самий час, розкривається внутрішня боротьба героїні з власними почуттями та силами, які намагаються нею оволодіти. Вона визнає, що бореться не тільки з коханим, але й із собою.

Через непослідовність між суспільними нормами та особистими бажаннями персонажів, авторка висловлює ідею про те, що в справжній любові немає місця зовнішнім обмеженням, а намагання знищити цю любов через накази або конвенції суспільства призводить до облудної моралі. Запольська висловлює думку про вільну природу справжньої любові, відмінну від штучних або підроблених почуттів. Письменниця підкреслює силу і прекрасність істинної любові, яка здатна подолати всі перешкоди, включаючи соціальний тиск і суспільні обмеження.

Тут розглядаємо тему облудної моралі з позиції внутрішньої свободи та незалежності від зовнішніх норм. *«... кохання, незважаючи ні на що, все ще «вільне у виборі шляху». З виттям бунту воно мчить у обраному напрямку, і радше підштовхне людину до смертельного знищення, ніж дозволить знищити себе. — Те кохання, яке «боролось» з благочестивими, правовими та соціальними закликами, — не було сутністю любові. І добре, що воно померло на ранніх термінах, тому що це було трупами новонароджених, згнилих в утробі матері - сміття, що тхне недокрів'ям - страхітливі істоти в лахмітті, одягнені в відомі форми. Лише могутнє, досконале, типове кохання торжествує, ознака життєвої сили, солодкий і яскравий розквіт здорових інстинктів – у момент найвищого піднесення, зриваючи лахміття з візерунків, зітканих на ткацьких верстатах деспотії, лицемірства і брехуни, які видають себе за рятівників людства.....»* [51, s. 95].

Запольська обговорює соціальні стереотипи та подвійні стандарти, що стосуються жіночої сексуальності. Авторка висловлює думку про те, що якщо жінка, навіть якщо має вільну сексуальну поведінку, може бути осуджена суспільством, але якщо вона залишається емоційно пошкодженою і виходить із стосунків із гідністю, то вона вважається «врятованою».

Варто зауважити, що соціально-культурні очікування стосовно поведінки жінок можуть впливати на те, як їх сприймають у суспільстві. Жінка, яка залишається емоційно вразливою, вважається більш прийнятною у порівнянні з тими, хто вибирає вільніші форми вияву своєї сексуальності. Таким чином,

цей уривок відображає облудну мораль, що лежить в основі суспільних уявлень про поведінку жінок у відносинах та сексуальності: «...Така жінка, хоч би вона щойно валялася голою по ліжку на своєму розпущенму волоссі з усією розпустою й розпустою німф Альдобрандіні, з італійських галерей, — якби ж вона, духовно поранена коханим, змогла піти в красі - так само, як пішла Рена - врятована. Вона стерла несприятливе враження чуттєвого кохання, зазвичай дуже небезпечного для жінки, та все ж залишилася в його пам'яті, ніби оповита ніжним ідеалом...» [51, s. 117].

Також чітко протягом усього твору Г. Запольська описує внутрішній конфлікт героя, який виявляється в його прагненні до збереження свого інтелектуального статусу, незалежно від його емоційних або змішаних почуттів. Тут відображається облудна мораль через невідповідність між зовнішнім враженням особи і її внутрішніми бажаннями. Це може бути вказівкою на те, що головний герой прагне зберегти свою гідність та пристойність в очах інших незалежно від його справжніх бажань чи інтимних потреб: «Він не хотів кохати, а хотів насолоджуватися чуттєвими захопленнями - побоюючись, що їхня невдоволеність відіб'ється на його інтелектуальних досягненнях, надаючи їм сухості, типової для спиртних напоїв, жартуючи з аскетизмом...» [51, s.119]. Ця цитата описує особу, яка уникає інтелектуальних зв'язків з іншими людьми і вибирає чуттєві задоволення, побоюючись, що вираз їхньої невдоволеності може вплинути на його інтелектуальні досягнення і віддає перевагу насолоді від чуттєвих вражень, стурбована можливістю, що негативна реакція оточуючих може відобразитися на її інтелектуальних здібностях, надаючи їм пустоту, характерну для алкогольних напоїв, і страждаючи від аскетизму.

Підкреслюючи особливості жіночого емоційного досвіду, що може бути недооціненим у суспільстві, авторка описує специфіку жіночого плачу та підкреслює, що чоловіки часто не розуміють його справжнього значення та глибини.

Облудна мораль тут проявляється у неврахуванні чоловіками емоційного досвіду жінок та їхньої здатності переживати та виражати емоції. Нерозуміння та недооцінення жіночих почуттів може бути результатом певних стереотипів та очікувань, що існують у суспільстві. Таким чином, уривок: *«Але це був жіночий «плач», з яким ви вже повинні були бути знайомі. У всякому разі, в жіночому плачі потрібно зізнатися і зрозуміти його. Жінка майже ніколи не плаче за тим, що є, за теперішнім. Жінка має багато сил протистояти цьому. Воно вбирає дану мить у себе з усією своєю жорстокістю та ненажерливістю, висмоктуючи те, що потім відтворить як джерело болю. Але жінка плаче від того, що вона вистраждала, вона плаче від того, що не забуває, від того, що вона знову і знову, нескінченну кількість разів переживає те, що чоловіки з усією своєю гордістю штовхають у прірву минулого.»* [51, s. 128] допомагає відобразити облудну мораль шляхом підкреслення розриву між сприйняттям емоцій жінок та їхньою реальністю. Тут авторка розкриває сутність жіночого плачу як спосіб вірування не тільки фізичного, але і емоційного болю, який утворюється внаслідок пережитих труднощів. Жіночий плач трактується як акт всмоктування та відтворення великого болю, який потім стає джерелом подальших проявів.

Аспекти облудної моралі у творі можна помітити не тільки у головної героїні Рені, а й у пана Гальського, через виокремлення розриву між бажаннями та соціальними нормами. Письменниця висловлює тугу героя за чистотою та досконалістю у відносинах, але в той же час описує його спосіб взаємодії з іншими жінками. Зауважуємо внутрішній конфлікт пана Гальського, який відчуває потяг до чистоти та досконалості, але, з іншого боку, змушений вступати в інтимні стосунки з іншими жінками. Це вказує на протиріччя між його внутрішніми бажаннями та зовнішніми діями, що може бути характерним для певних соціальних норм та очікувань. *«Але глибоко всередині мене завжди було це бажання бути лише з однією жінкою. Але мені було нелегко зустріти таку жінку. Мені довелося взяти те, що було під рукою - істот, сповнених тремтінням, викликаних іншими чоловіками, про яких,*

хтозна, можливо, вони думали, перебуваючи в моїх руках. І я через деякий час відкинув їх, бо мріяв розтопити тіло коханої й просочити його своєю кров'ю — але як чисту, досконалу й бездоганну стихію — розумієш, Рено! - бездоганну!» [51, s. 140].

В романі Г. Запольської «Жінка без вади» спостерігаємо велику увагу до теми облудної моралі, яка пронизує взаємини між персонажами. Письменниця робить спробу висвітлити внутрішній конфлікт головних героїв, який виникає між їхніми особистими бажаннями та соціальними очікуваннями. Через показ тонкої взаємодії між емоційними відчуттями та соціальними нормами авторка відображає складність морального вибору та внутрішньої боротьби героїв.

Водночас, розглядаючи різні ситуації та діалоги, Запольська змушує читачів переосмислити стандарти та уявлення про мораль у суспільстві, висвітлюючи суперечності та протиріччя, які існують у цій сфері. Цей роман утверджує думку про те, наскільки суб'єктивними можуть бути оцінки моральних вчинків та як соціальне середовище може впливати на вибір особистості. Вважаємо, що Запольська залишає відкритим питання про те, чи існує щось абсолютне у сфері моралі, чи це лише питання індивідуального сприйняття та суспільного контексту.

2.2. Мотив кохання у романі «Жінка без вади» як відображення емансипаційних ідей Габріели Запольської

Власне Г. Запольська зосереджує увагу читача на взаєминах двох жінок з одним чоловіком, таким чином здійснюючи не тільки соціальну гру, а перш за все психологічну. У напівтемряві вітальні пані Рени збираються світські вершки суспільства. Господиня будинку дає деяку надію спокуснику Гальському, якого також любить її кузина вдова Філа. Також Рена приваблює і відштовхує «меленького» Касвіна, який шалено закоханий у неї, заграє з дворецьким Міхалом та з симпатичним двадцятирічним хлопцем, бо це все для неї «ігри без наслідків». Двоюрідна сестра пані Рені Філа заздрить прихильності професора Гальського і завжди безжально нагадує Рені Богуш,

що вона не була в обіймах справжнього чоловіка, бо вийшла заміж за старого багатого, який давно з'їхав з глузду і помирає в санаторії. Та й сама головна героїня усвідомлює, що ніколи не здійснювала подорож у сферу почуттів: *«Так! Так! Тільки тоді я можу мріяти про якісь почуття, прихильність, щастя та інші життєві приналежності! Тільки тоді... Інакше нам нічого! нічого!... Ти мене розумієш, нічого...»* [51, s 48]. Г. Запольська вказує на внутрішній конфлікт головної героїні, яка визнає справжні почуття і життєве задоволення в її емоційному світі. Вона визнає, що її життя було переплетене подіями, які додають смак та сенс. Героїня робить висновок, що лише подорож у сферу почуттів може взяти на себе відповідальність за її щастя майбутнє та життєві емоції.

Змішана компанія її друзів, яких вона приймає у маєтку, фліртує, кохається та розглядає її будинок, як місце позашлюбних зустрічей. Звичайно, справжньою перевагою роману є психологічна глибина його героїв, особливо Рени, впорядковане, але порожнє життя якої раптово руйнується. Рена у творі викликає і сміх, і жалість, особливо у її стосунках з паном Гальським, ось, як здавалося б, головна героїня впустила у своє серце когось і все налагоджувалось, вона відкрила серце, але у той ж момент все зруйнувала: *«– Брехня! Це не кохання! — вигукнула вона. — Ти просто бажаєш мене — і причина цього — проста радість від думки, що ніхто, ніхто, крім тебе!.. Ні ти мене, ні я тебе не любимо. Я хотіла, я була здатна на це - я хотіла любити тебе і хотіла знайти місце в цьому коханні...»* [51, s. 228]. Реня відкидає можливість, що між ними існує справжнє кохання. Героїня вважає, що Гальський просто бажає її фізично, а не дійсно кохає. Вона висловлює переконання, що навіть вони обидва не в змозі відчувати справжню любов одне до одного. Героїня розчарована і демонструє взаємну любов та присутність його в цих відносинах.

Кохання для жінки-героїні було поняттям, так би мовити, невідомим *«Я залишаю осторонь гідність жіночої скромності, а потім велич незаплямованої чесноти, яка єдина повинна становити суттєвий шарм і*

чарівність у коханні. Ті, хто говорить інакше, виводять свої аргументи з егоїстичної розпусти, ні з чого іншого...» [51, s. 33].

Письменниця вимальовує розуміння кохання головної героїні у порівнянні між двома чоловіками: *«Кохання - можливо, навіть те, що вони відчують до вас, до мене... Тому що вони не здатні відчутти цю тонку тканину любові, яка не складається з грубо витесаних чуттєвих балок. Вони називають це романтизмом. Вони абсолютно неправі. Романтизм – це лише поза і жест. Насправді це завжди закінчується падінням у багнюку (як це зробив Алі) або чимось нібито вищим, що є лише обривом у багнюці (як це зробив Гальський).»* [51, s. 58]. Г. Запольська висловлює погляд на розуміння кохання та романтизму, особливо через призму двох чоловіків у житті головної героїні. Хто відчуває кохання до Рені чи до іншої особи, насправді не можуть розуміти тонку тканину справжньої любові.

Пані Реня, яка не знала толком кохання, починає відкривати серце Гальському. Прочитавши твір не скажеш, що їхні стосунки були ідеальними. Їх безумовно притягувало один до одного. Головна героїня часто повторювала: *«Не знаю, чи помітили, що у нас, жінок, є так звані електричні дні. Тоді ми отримуємо силу пробуджувати любов так легко, що страх переповнює нас.»* [51, s. 49]. Жінки можуть відчувати особливий вплив енергії та здатність виражати будь-які почуття стає особливою силою. Однак страх може виникати від інтенсивності цих емоцій та відповідальності, пов'язаної з їх вираженістю. Головна героїня намагається висловити, що надзвичайно емоційна сутність жінки може бути інтенсивною та вразливою, особливо в певні періоди.

Мотив кохання розвивався протягом всього роману, Габрієла Запольська доволі цікаво зображає любов, залежність «малого» Касвіна від пані Рені, його почуття були чисті й невинні, а Реня цим користалася: *«Я не дам знати Алі, що я знаю про сумний результат, до якого він дійшов своєю ідеалістичною кристалізацією своїх любовних почуттів до мене.»* [51, s. 53].

Та іноді нерозсудливість у коханні доводить до серйозних непорозумінь. Після смерті старого чоловіка пані Рена може нарешті заручитися із професором Гальським. Однак жіноча заздрість випереджає пояснення пані Рені, і Філа влаштовує для двох джентльменів зустріч віч-на-віч «той із сьогоднішнього вечора та той із сьогоднішнього ранку». Пан Гальський хотів її вислухати та навіть пробачити зраду: «— Чому я це зробила?

Вона хотіла сказати йому, що це для того, щоб він нарешті вирішив прийняти пропозицію її тіла, але її очі впали на його обличчя й охопили все його тіло. Він здавався їй жалюгідним, жалюгідним, нікчемним... Зник еротичний шарм — іншого не було!

— Чому я це зробила? — повільно продовжила вона, — це моя справа. Він спробував схопити її руку.

— Слухай! — гарячково сказав він, — мені потрібно знати одну річ, якщо ти відповіси чесно, я готовий тобі пробачити». [51, С. 228].

Та герой-коханець хотів переконатися у одному: «— Скажи мені одне, тільки одне, — прошепотів він, — скажи мені, ти брала участь у тій насолоді, яку викликав?..

Гаряча лава потекла по її нервах і венах миттєво.

— Так! — пролунало з-за її зціплених зубів, — так! Брала участь, як ти кажеш — повністю, повністю!...

Він відійшов від неї — ще блідіший, але ніби дерев'яний, крижаний. — До побачення, пані!» [51, s. 232]. Невідомо, що відчував пан Гальський, розчарування, злість чи, можливо, жалість до цієї жінки. А пані Рені це все здалось комічним, але у творі прослідковувався її дратівливий, характер, адже вона хотіла, щоб він якнайшвидше зникнув з її очей.

Але тільки коли героїня залишилась наодинці, піднесла руки вгору та розсміялась із криками: « — Нічия! нічия! — повторила кілька разів, — скоріш за все своя, власна!

- Як я можу тепер себе цінувати і любити! хо! хо!... Тепер я знаю, скільки для мене варте одне моє тіло, скільки вражень воно мені може дати!... Вона

штовхала ногою квіти Касвіна, рвала його лист на шматки... - Нічия!... Нічия!...» [51, s. 232]. Героїня, можливо, досягла внутрішньої свободи чи визнання своєї індивідуальності. Вона вбачає це як перемогу, наголошує, що це її власне, особисте досягнення. Її сміх та жартівливі висловлення про власне тіло і враження кажуть на те, що вона осмислює свою індивідуальність і цінує в собі новий рівень самопізнання.

Жінка не змогла до самого кінця впустити в серце кохання, не змогла відпустити своє розгульне життя і всі ті потіхи і знаки уваги інших чоловіків. Вона хотіла бути бажаною не тільки для когось одного, але й для всіх. І письменниця вдало демонструє сильну і незалежну жінку, яка протягом всього твору доводила свою позицію у суспільстві, у кінці обирає сама себе, а не чоловіка. Цей твір на час його написання показував жінкам, що вони цілком спроможні на все, чого тільки захочуть, що вони є авторками власних історій. Пані Рена залишилась сама собою, незважаючи на перипетії, з якими вона зіткнулася в житті.

2.3. Динаміка моральних переконань головних героїв «Сезонного кохання» і їх взаємозв'язок із внутрішнім конфліктом

«Сезонне кохання» – це роман Габріели Запольської, написаний у 1897 році, в якому описується історія кохання між головними героями під час курортного сезону. Головні теми твору – соціальні стереотипи, пристосування до суспільства, пристрасть та самовизначення. Через призму цього романтичного відношення авторка висвітлює проблеми та конфлікти, що виникають у житті героїв, демонструючи складність міжособистісних взаємин у суспільстві того часу. Власне відносини між героями викликають питання про мораль та гідність, а також про те, наскільки суспільство готове приймати або осуджувати невідповідність звичайним нормам.

Зокрема, пані Туська виступала, як символ сучасної жінки та її боротьби за самовизначення, незалежність і свободу в патріархальному суспільстві. На

початку роману авторка описує її, як жінку, завдяки якій горів сімейний вогонь : *«Вона намагалася бути хорошою дружиною і хорошою матір'ю. Вона відплатила йому добром за його доброту. Їх внутрішній і зовнішній світ був чудовим. Протягом дванадцяти років вона ретельно дбала про те, щоб жоден із непотрібних рефлексів, які порушували спокій і встановлену рівновагу, знову не сплив на поверхню, під якою вони ховали свої загадкові голови. І тому вона з гордістю називала себе берегинею вогнища....»* [53, s.11], та згодом головна героїня відкривається нам, як багатогранна особистість. Вона переживає внутрішні конфлікти, пов'язані зі своїми моральними переконаннями, зокрема, під час сварки з дівчиною-сусідкою, розкрилась нам із неймовірного боку : *«Колись вона десь прочитала, що головний обов'язок жінки — бути доброю. А вона була поганою. Даремно вона хоче переконати себе, що вчинила правильно, морально і етично. Вона не хотіла слухати звуки пестощів і поцілунків – вона, моральна і бездоганна жінка...»* [53, s.36].

Згодом читачі роману розуміють, що не буде романтичної історії у Закопаному, бо ім'я авторки обіцяло набагато більше. Можливо, це історія, як і багато інших, у якій йдеться про класичний «трикутник», але чи справді роман класичний і схожий на багато інших...? Гадаємо, що ні – кожна історія любовного трикутника різна, а там, де мова йде про почуття, не йдеться про банальність, особливо у творі Габрієли Запольської, яка робить основний акцент на внутрішніх монологів героїв, на замальовках їхніх психологічних портретів та, звичайно, питання моралі, яке часто розуміють помилково. Незважаючи на те, що історія написана дещо застарілою мовою, на нашу думку, це має свій шарм, а менталітет і звичаї, викладені в романі, дещо відрізняються від сучасних.

Запольська протягом цілого твору показує внутрішню боротьбу пані Туськи, коли вона стикається з конфліктними емоціями, думками або внутрішніми протиріччями, що ускладнюють прийняття рішень або спричиняють психологічне напруження: *«Щось всередині неї спалахувало, боролосся, було невпевнене, не знало, як впоратися з цими новими проявами*

життєвих зіткнень і пасток, добровільних домовленостей, які, можливо, є змістом тих невисловлених, але основних сил, що становлять суть людського існування...»[53, s.41]. Власне ця внутрішня боротьба і є центральною темою роману, яка допомагає розвивати головних персонажів та розкриває їхні сумніви, страхи та бажання. Часто Запольська пише про дощ і власне це, на нашу думку, висвітлення морального дисбалансу, злості головної героїні: *«...раптом на скелю падає приголомшлива злива діамантів...»* [53, s.92], *«Йде дощ, хмарно, пасмурно. Цілі потоки б'ють у вікна, і Туська тремтить від нервозності...»* [53, s.126], злива виступає як символ темряви, можливо, віддзеркалюючи безрадісний стан героїні та її нервозність.

« — Не хочу!..» — каже вона і вибігає в під'їзд, грюкнувши за собою дверима. Холодна хвиля дощу б'є їй в обличчя і крижаним струменем тече по ній.» [53, s.192], *«Дощ ллє безперервно, "капає"... вся промокла від дощу, стоїть з почорнілими від каламутної води ногами...»* [53, s.193]. Дощ, у цьому контексті, може служити метафорою для внутрішньої бурі, що перебуває в душі героїні.

Найбільша динаміка моральних переконань пані Туськи розпочалась спершу із її зацікавленості паном Пожицьким, а потім й справжньої любові до нього. *«Туська дивилася на обличчя Пожицького і поглинала зміни, що в ній відбулися...»* [53, s.76], адже закоханість дарує нам ейфорію, піднесений настрій і неймовірну енергію. Але з часом це почуття може зростати і перетворюватися в щось глибше – сильне почуття кохання, на яке головна героїня, на нашу думку, заслуговувала. Будьмо відверті, це не надто завищені вимоги. Її стосунки з чоловіком і дітьми формуються згідно з тим, що вважається правильним, і тим, що говорять інші. І в цій рутині з'являється роман, завдяки якому жінка стає привабливішою і набуває більш жіночних рис. Виявляється, що вона не лише пуста особа, але жінка з крові і костей. *«...вона відчуває, як її серце починає битися, як птах у клітці. Розгублена, вона не наважується поворухнутися, перевести подих... Чарівний, дівочий рум'янець повільно й дивно розтікається по її обличчю та шиї....»* [53, s.71].

Це зовсім нове почуття в ній перемагає, не без труднощів прориваючись крізь стереотипи і соціальні норми. Те, що для неї є коханням життя, для іншої сторони вже не так важливо *«Уперше в житті Туська мала такий прямий контакт з можливістю кохання, відмінного від того, про яке вона чула ...»* [53, s.82].

У процесі аналізу роману виникли питання: чи зможе Туська віддатися миті забуття? Чи переможе кохання здоровий глузд? Бачимо, як розкривається її персонаж у повсякденному житті та як вона шукає справжнього щастя та самовизначення. Головна героїня знаходиться у складних стосунках і зіткненнях із власними емоціями та соціокультурними нормами. Її шлях від простої домогосподарки до жінки, яка сміливо покладає під сумнів стереотипи та поступово знаходить свою власну дорогу, робить її центральною постаттю і носієм глибоких психологічних аспектів.

Уся справа виникає в зіткненні двох світів, що кардинально відрізняються один від одного. З одного боку ми маємо пані після тридцяти (з ім'ям Туська). Головна героїня – жінка, яку суспільство вважає стабільною: мати, дружина чиновника. Проте якою вона є насправді? Затягнута обмеженнями, свято впевнена у своїй глибоко закоріненій і ретельно педантично догляданій моралі, захоплена своєю роллю матері, яку можна звести до кількох слів: мундир, зачісане волосся, не бігай, не смійся вголос, будь тихо і слухняно! Її сімейне життя, здавалося б, упорядковане найкращим чином: *«...вона намагалася бути хорошою дружиною і хорошою матір'ю.»* [53, s.18]. Однак розмови Туськи з чоловіком ніколи не торкалися *«...другий шар їхніх душ. Здавалося, робили це з делікатності, і, здавалося, через страх перед тим, як раптом побачити свої справжні риштування. Дитячі помилки та залежності, хоч і ховалися під покровом ввічливої поведінки, все ж були небезпечними й трагічними.»*[53, s.3].

Туська, як і кожна жінка, хотіла відчувати себе бажаною та потрібною чоловікові, навіть якщо не своєму. І власне тут вбачається ця боротьба головної

героїні, її внутрішній конфлікт між двома чоловіками: «...її влада поширюється на уяву цих людей, один з яких має право на це, а інший право на кохання.» [53, s.200].

Не передати болю та розпачу Туськи наприкінці роману, в душі вона знала, як закінчиться вся ця історія кохання, але почуття бути потрібною переважало над розумом. Нею керувало серце та емоції. В ті моменти головна героїня не думала про засудження суспільства, а тільки про свої глибокі почуття, вона готова була зробити все, тільки б відчувати себе вільною птахою в світі, не прикутою до буденності та шаблонності:

« — Я все присвячую йому. Честь, чоловіка, становище... Жінки люблять «пожертвувати» собою, щоб було що сказати чоловікам.

— Я буду відчувати себе вище за нього, тому що він нічим не жертвує заради мене.

— Світ засудить мене, — продовжує роздумувати, — але винагородить за це».

— Який світ?

— Фальшу і лицемірства, — відповідає собі. — Буду діяти чітко, відкрито, без лицемірства. Я могла б заводити романи по кутках, як інші, під виглядом чоловіка — мені це більше подобається... Тому що чітко бачить, що їй зручніше те, що їй подобається. Вона залишає чоловіка, якого не любить, будинок, до якого не має прихильності, жалюгідне становище, коло друзів, які її не цікавлять...

Проте вона отримує чудового коханця, за яким шаленіє, позицію «артистки», необмежену свободу, захоплення натовпом, середовище шнапсів і акторів, яке їй подобається і до якого вона жадібно чіпляється..» [53, s.205].

Побачивши Пожицького після екскурсії з її чоловіком, Туська передчувала щось кепське, розуміла, що це кохання призначене до кінця. Вона підкорилась загальноприйнятим нормам та вирушила до чоловіка у Варшаву. Головна героїня не визнала силу своїх емоцій і не вирішила слідувати за ними, незважаючи на все, вона залишилась із тією ж гіркотою та внутрішніми протистояннями: *«І мчить потяг у далечінь, розриваючи на шматки слабку*

нитку, нитку, зіткану діамантами... Як квіти, розкриваються і розквітають два жіночі серця одне для одного, для інших... Одне своїм болем, друге - передчуття цього болю.» [53, s.220].

Інша дилема моральних переконань виникає з молодим актором паном Пожицьким. Спочатку головний герой створює конфлікт і додає глибину до історії. Красивий, з чорним волоссям, темними очима, впевнений у собі, веселий, щирий, сердечний, усміхнений і, що найважливіше, він спокушає Туську. На початку Туська заворожена посмішкою юного актора, але потім згадує... *«Крізь думки Туськи згадався чоловік — цей худорлявий лисий чоловік — маленький, чемний ...» [53, s.4].*

Він є загадковою та пристрасною особою, яка символізує свободу від соціальних обмежень і традицій: *«Ех! Це не має сенсу. Хто в Закопаному на такі речі звертає увагу? Тут є мудра свобода....» [53, s.77]*, а його пристрасті можуть визначати імпульсивність та непередбачуваність кохання: *«—Шкода, але щоб відчувати, треба бути закоханим.» [53, s.71].* Пожицький є архетипом чоловіка-завойовника, який виборює серце жінки, представляючи тему сезонного, тимчасового кохання: *«Ну, сезонний роман, сезонне кохання... У нашому театрі має значення кохання по сезонах... театральних. Кажуть: кохалися півсезону, цілий сезон, це урожай сезонного кохання...» [53, s.83], «Адже він, люблячи дуже мало, люблячи майже ніяк – просто «сезонно», хотів би зруйнувати те, що вже є... Він хотів розбити... сім'ю!» [53, s.202].*

Головний персонаж став метафорою соціокультурних змін та викликав питання стереотипів і ролей у традиційних взаєминах. Протягом всього твору пан Пожицький представлений нам як ловелас, кокет, у якого було немало літніх історій кохання: *«Водночас, згадує, що таких сезонних «жалів» уже пережив чимало. Скільки було розлук у Закопаному, після яких серце одягає похоронний перстень, а листівки літають по кілька разів на день?...» [53, s.203].* Хоча і його внутрішній стан перевернувся, коли відчув, що не на сезон

закохався у пані Жебровську, з'явилось відчуття прив'язаності, сильної любові та впевненості, що це його жінка:

«— *Ти... моя! моя!...*

— *А чи надовго?*

— *Наскільки захочеш...*

Вона дивилась в його очі довго та болісно.

— *Як я маю це зрозуміти?*

— *Як хочеш ... як хочеш!...*

— *Чи знаєш, що ти говориш, і до кого...*

— *Знаю, знаю — до найкрасивішої і наймилішої з жінок...»* [53, s.162].

Він був впевнений, що хоче залишитись із нею, не зважаючи на всі соціальні перешкоди: «...вона буде тримати мене в ув'язненні, ми будемо мучити один одного, і коли це станеться, двері зачиняться... Коли ж я розлучаю її з чоловіком, моя честь велить мені залишитися з нею ...» [53, s.203]. Після затяжних прив'язаностей головних героїв, після стількох обіцянок один одному, актор і не сподівався відчутти почуття обурення та пригніченості, після ближчого знайомства з чоловіком Туськи, паном Жебровським, який навідався в Закопане: «...її чоловік повідомив їй, що збирається в «подорож» у гори з Пожицьким, Тушка відчуває дивну тривогу, яку вона не може усвідомити. Знервована, вона тиняється і не може знайти собі місця ...» [53, s.206]. Дізнавшись іншу сторону стосунків Туськи з чоловіком, йому стає жаль пана Жебровського: «Він підійшов до Жебровського і, стоячи над ним, довго дивився на нього: «Він такий бідний, змарнілий, жалюгідний»....» [53, s.214], а свою кохану він називає облудницею: «— бо як... чому вона брехала? чому вона зразу не сказала, що він у неї працює, що він багато працює — чому?...» [53, s.204]. То де ж ділись ті слова кохання, ті емоції впевненості в коханій жінці?! «— Я забуду, і вона забуде... і це буде добрим і чесним рішенням.» [53, s.208]. Чи це прокинулась чоловіча солідарність чи співчуття, але він став вважати її: «Вона є його вампіром – вона і ці діти.» [53, s.201].

Його взаємодія з Туською розкриває теми кохання, вірності та пошук самого себе. Він пізнає і для себе нові почуття. Роль актора розкривається через його зіткнення з соціокультурними нормами та внутрішньою боротьбою з емоціям. Довго роздумуючи, як йому поступити з Туською, залишитися чи піти, чомусь в голову приходять тільки неприємні та агресивні думки про кохану: *«Спочатку відчуваю лише хаос почуттів, якусь огиду, якусь гіркоту... Вона стверджувала, що має придане, а він взяв її в одній сорочці, взяв її мужньо на все життя... Вона збрехала!»* [53, s.199]. Актор визнає гіркоту від того, що відчуває, і його думки залишаються агресивними та неприємними. Це свідчить про те, що його емоції перетворюються на негативні почуття внаслідок внутрішньої боротьби. Читач глибше вникає в психологію героя та зрозуміє його складність у контексті взаєморозуміння з коханою. Вказує на те, що головний герой переживає внутрішній конфлікт та можливий розкол між його почуттями до Туськи та умовами їх зв'язку.

Актора Пожицького у романі чітко описує його коханка, яка теж плакає до нього любовні почуття та радить, як краще вчинити у стосунках з Туською: *«...ти не створений для того, щоб бути людиною, яка може обтяжувати себе кимось таким нерішучим і безвиразним, як Туська... Я знаю тебе! З'їсиш і сам з'їси... Потребуєш сили, вільної думки... Що ти з нею зробиш? Що?»* [53, s.213]. Зрештою, актор прийшов на вокзал попрощатись з Туською, і в душі все ще плакав надію про спільне життя та майбутнє. Та тільки тепер, коли він наважився ступити вперед і висловити свої почуття, вже було запізно. Його душу роздирало відчуття провини перед коханою: *«Він бачить ці блакитні, прекрасні очі, стільки разів ціловані, які дивляться на нього з таким безмірним болем, що він сам слабшає під їхнім поглядом.»* [53, s.219]. Відчуття втрати та розчарування огорнули його, неначе темна тінь, виганяючи всі мрії й надії. Актор зрозумів, що час, який він втрачав, не повернеться: *«...раптом одна спадає йому на думку. – Хіба це чесно, що він зараз робить, чесно – по відношенню до цієї жінки, яка важко дихає від розпачу і щохвилини вмирає...*

Ця непевність така сильна, що Пожицький уже стоїть на краю, йому

мало не хочеться простягнути руку до Туськи й гукнути: — Ходи! Я беру тебе з собою. Але ось він - сигнал відправлення потяга.» [53, s.219]. Відчуття втрати обгортає його як темна тінь, витісняючи всі його мрії та надії. Актор розуміє, що час, який він втрачав, назавжди пройшов, і він починає задумуватися над справедливістю своїх дій відносно жінок, яка переживає великий страх і відчай. Непевність і роздуми виводять його на межу, і він має бажання врятувати цю жінку, але потяг життя вже відправлений, вказуючи на те, що можливості минулі, і він не може змінитися в минулому.

Герої, здається, пройшли складний шлях у своїх взаємовідносинах між своїми моральними переконаннями та внутрішніми конфліктами. Спочатку вони були представлені, як типові соціальні ролі та стереотипи, проте подальші події та їхня взаємодія у творі допомогли їм розкрити глибоке моральне питання. Головним героям довелося стикатися з суперечностями своїх етичних переконань, що спричиняло внутрішнього конфлікту. Вони поставили під сумнів свої думки та розглядають соціально прийнятну норму, а також переглядають свої моральні цінності під впливом почуття кохання та емоцій.

2.4. Авторська позиція щодо моральних питань та їх відображення у романі «Сезонне кохання»

Габріела Запольська - скандалістка, яка прагнула стабільності; натуралістка, яка не зневажала сентиментальної конвенції; емансипантка, яка неохоче ставилася до постулатів сучасних собі феміністок (іноді ж вона безжалісно насміхалася з них). Її погляди невиразні, притаманні тільки їй, рідко вписувалися в який-небудь порядок – будь то естетичний чи світоглядний. Ставлення ентузіастів та активісток руху емансипації на зламі XIX і XX століть до авторки «Сезонного кохання» було прикладом цієї неоднозначності. В ній бачили керівницю руху емансипаційного та справ жінок, яка невтомно в своїх драмах і романах демонструє жорсткий образ

жінки, доцільний для жіночого питання, образливий стереотип. Ця неоднозначність, яка також визначає сучасний дискурс дослідження творчості жінок на зламі XIX і XX століть, не виникла з нічого. Як зазначає Ізабела Гурницька-Боратинська: «Я не здатна тут на аналіз творчості Габріели Запольської, не тільки через неоднозначність її літературних висловлювань про жінку, але також через її численні статті, в яких вона відкрито виступає проти конкретних постулатів руху рівноправ'я жінок. (...) У період Молодої Польщі з'явилося багато письменниць (...), життя і творчість яких мало велике значення для зміни уявлень про жінку (...). Проте вони не створили консолідованого проєкту рівноправ'я жінок і навіть не користувалися цією категорією.» [45].

Запольська важко піддається будь-якому дискурсу і постійно уникає підпорядкованості. Її привабливо змінні погляди утворюють щось на зразок мерехтливої емансипації – ніколи не завершеної, бо підданої ритму повсякденності і змінній драматургії жіночих досвідів. Саме в цьому романі «Сезонне кохання» уміщуються погляди письменниці на одне з основних питань емансипаційного дискурсу на зламі XIX і XX століть – питання шлюбу.

Погляд Габріели Запольської на моральні питання та їх відображення у романі розкривають глибокий інтерес до внутрішньої боротьби та складностей моралі людської природи. У цьому літературному творі авторка досліджує найскладніші аспекти емоцій і моральних виборів, ставлячи своїх героїв перед складними розгалуженими ситуаціями та дилемами.

Габріела Запольська прагне не просто описати зовнішні події, але й висвітлити внутрішні конфлікти своїх героїв, звертаючи увагу на їхні моральні роздуми та розвиток. У "Сезонному коханні" вона заглиблюється в психологічні аспекти кохання, дозволяючи читачеві розуміти внутрішні мотивації персонажів та їхні реакції на моральні виклики. У творчості Габріели Запольської герої виступають як основні носії соціальних та психологічних аспектів.

Власне післямова, яку написав Томаш Вайс до «Сезонного кохання» Габріели Запольської, складається з чотирьох основних частин. Перша має інформаційний характер і містить короткі відомості щодо біографії письменниці, друга загально охарактеризовує соціально-економічну ситуацію на межі ХІХ і ХХ століть, третя дає загальну оцінку творчості і ролі Запольської, а остання намагається проаналізувати "Сезонне кохання", визначаючи його цінність[49].

Однак автор не поєднював наукової точності із свідомою оцінкою явищ. Наприклад, дати життя Запольської. Згідно з текстом, Запольська народилася в 1860 році, в той час як достовірні джерела (метрика) підтверджують, що це сталося в 1859 році. Трохи далі автор повідомляє, що у 1890-1895 роках Запольська виступала в Театрі «Лібре Антуана». Достатньо було звернутися до роботи Збігнева Рашевського «Театральна діяльність Запольської», щоб переконатися, що у театрі Запольська виступала лише в 1892-1895 роках. І навіть більше: Вайс не замарудився перевірити такий основний для подальших оцінок факт, як дата написання "Сезонного кохання". Зазначає [49, s. 459], що цей роман був написаний у 1905 році. Насправді все було трохи інакше. "Сезонне кохання" мусило бути написано не пізніше початку 1904 року, оскільки вже у 1904 році його друкує «Kurier Warszawski».

Вайс однозначно відносить Запольську до групи натуралістів, називаючи її «типовим представником цієї літератури» [49, s. 455]. Наслідком цього припущення є висновок, що Запольська «*zbyt mocno... tkwiła w drobnomieszczańskiej ideologii..., by mogła widzieć perspektyw u rozwojowe w społecznego świata*» [49, s. 456]. Ці думки, безсумнівно, спрощують і вульгаризують питання. По-перше, вони не враховують творчу еволюцію Г. Запольської, по-друге, розглядають впливи натуралізму, як основний елемент її творчості.

Твір «Сезонне кохання», безперечно, є одним із кращих романів Г. Запольської, і слід оцінювати його в контексті розвитку письменниці. Він несе

нові й дуже цікаві когнітивні цінності в галузі різноманіття різних типів міщанства. Саме тут вперше з'являється поруч із міщанином-євреєм міщанин-інтелігент, чия ситуація чітко наближається до пролетаріату. Всі події, пов'язані з Жебровським, надзвичайно типові і стосуються життя та долі бідного робітника, який став бездушною карикатурою людини. Також подібне авторське ставлення до героїв. Запольська, хоча бачить бідність і пустоту його життя, оточує Жебровського атмосферою жалю і співчуття.

Ретельне дослідження їхніх характерів дозволяє письменниці висловлювати свої ідеї та коментувати сучасні соціальні та моральні питання. Г. Запольська виокремлює соціальні ролі, які відображають та висміюють стереотипні соціальні ролі чоловіків та жінок, розкриваючи їх обмеження та невідповідність реальному життю. Активно розвиває тему індивідуальностей та відмінностей, адже внутрішні конфлікти героїв можуть вказувати на суперечливість між суспільними нормами та особистими переконаннями. Авторка поступово, неначе розцвітаючий бутон, відкриває внутрішній світ головних героїв, вказуючи на їхній психологічний розвиток та еволюцію особистості. Г. Запольська неодноразово у своїх творах акцентує різницю між вищим та нижчим класами, аналізуючи взаємодію різних соціальних прошарків. Ну і, звичайно, моральні дилеми, де персонажі можуть опинитися в ситуаціях морального вибору, що дозволяє Габріелі Запольській і читачам досліджувати етичні питання та цінності.

Загальною рисою творчості Запольської є те, що вона використовує героїв, як засіб висловлення своїх думок і критики суспільства, розкриваючи його недоліки та протиріччя.

Авторка створює непрості образи, які досліджують різні аспекти людської моралі: відданість сім'ї, вину, пошук істинної любові та внутрішню боротьбу. Вона не судить своїх героїв, але дозволяє їм бути людьми з усіма їхніми суперечностями та слабкостями.

У "Сезонному коханні" авторська позиція виявляється у вмілому

розкритті складнощів сучасних моральних стандартів та прагненні зрозуміти, як ці стандарти взаємодіють із непростими емоційними реальностями життя. Г. Запольська підводить своїх читачів до думки про те, що моральність не завжди чорно-біла, але наповнена нюансами сірого, в якому люди мають право на свої власні вибори та помилки.

ВИСНОВКИ

Творчість Габрієли Запольської, на нашу думку, є надзвичайно важливою для розуміння не лише польської феміністичної літератури, а й у контексті світового мистецтва. Тема жіночності, яка набирала популярності не лише у письменстві, але й у літературознавстві, отримує новий погляд через призму літературного доробку видатної письменниці. Актуальність теми визначається не лише історичним контекстом емансипації, але й сучасними гендерними трансформаціями та боротьбою за рівні права жінок і чоловіків. Запольська, з її глибокою психологічною аналітикою, допомагає читачеві розуміти моральні вибори та етичні протиріччя у житті героїв, що залишається актуальним і сьогодні. Магістерська робота дозволила глибше розглянути та проаналізувати роль моралі в романах Габрієли Запольської, зокрема в "Жінці без вади" та "Сезонному коханні". Актуальність обраної теми визначається не лише значущістю письменниці в польській літературі, а й актуальністю моральних питань, які вона піднімає у своїх творах. Г. Запольська, як виразна представниця феміністичної прози, створює романи, що акцентують на емансипаційному стержні та моральних аспектах. Її глибокий психологічний аналіз героїв у моральній площині вирізняється в контексті її часу, але залишається надзвичайно актуальним і в сучасному світі, де моральний вибір та етичні протиріччя залишаються необхідністю в житті кожної людини.

Гендерна проблематика, що є невід'ємною частиною творчості Запольської, розглядає ролі жінок у суспільстві та питання їхньої моралі та незалежності. Це особливо актуально в сучасних обговореннях щодо жіночих прав і статевої рівності. Попри існуючі дослідження гендерної проблематики в літературі, детальний аналіз ролі Г. Запольської у період емансипації, її творчості та моральних аспектів залишається актуальним завданням. Дослідження внесло вклад у розуміння еволюції візії моралі у творчості Запольської та виявило паралелі з сучасними моральними дилемами. Враховуючи дослідження інших вчених, які займалися гендерною проблематикою та аналізом творів Г.

Запольської, дослідження заповнює прогалини в розумінні ролі письменниці у період емансипації та виокремлює унікальний мотив моральності у її літературі.

Детальний аналіз романів Габрієли Запольської, зокрема "Жінка без вади" та "Сезонне кохання" дав можливість заглибитися у складні аспекти моральності її творів. Було охоплено широкий спектр питань, пов'язаних із сучасністю та жіночою проблематикою, досліджено їх через призму складних внутрішніх конфліктів головних персонажів. Висвітлення проблеми моральності стає ключовим елементом обговорення, і Запольська, як письменниця, активно взаємодіє з етичними питаннями суспільства свого часу. Визначаючи сучасність та виклики своєї епохи через призму жіночого досвіду, вона ставить питання моральності та обмежень, з якими стикаються героїні у своїх труднощах.

У "Жінці без вади" проведено поглиблений аналіз моральних конфліктів, пов'язаних із сімейними та соціальними очікуваннями, в той час як "Сезонне кохання" акцентує увагу на емоційно навантажених взаєминах та побутових викликах. Проаналізували та простежили образ жіночності та кохання у романі Габрієли Запольської «Жінка без вади». Чітко дослідили забутий роман, навколо якого на той час у 1913 році, розгорівся скандал, який називали порнографією, та й Габрієлу Запольську звинуватили у плагіаті, виставу визнали аморальною та зняли з афіш. Текст був позбавлений моралізаторства та філософства про розважливість та подвійну мораль, звучав напрочуд модерно. Та й мова твору та погляди, які він містить, дуже сучасні для року його створення. Але насправді у книгах не було нічого страшного для сучасного читача, але для читачів того часу романи спричинили фурор.

Головним здобутком у романі Габрієли Запольської «Жінка без вади» є визначення образу жінки-героїні. Прослідкувавши специфіку творчості Г. Запольської, проаналізувавши найвідоміші твори письменниці, як складової тогочасних емансипаційних процесів, можемо стверджувати, що авторка однією з перших порушує теми-табу та наголошує на проблемах тогочасного суспільства. Літературна творчість Запольської тяжіє до осмислення проблем,

які базуються на особистому досвіді письменниці. Зауважимо, що у романі Г. Запольської яскраво виражено концепт жіночності, розкрито тему кохання, яке показано читачеві з невідомої сторони, а головна героїня врешті-решт обирає любов до самої себе, а не чоловіка.

Перша частина книги написана у формі листів й одразу спостерігаємо палкий характер нашої героїні. Письменниця доповнювала своїх персонажів певними авторськими поясненнями та чітко описувала фізіологічні та психологічні дані героїв у романі. І власне у цих листах вбачаємо сильну, незалежну, бездоганну жінку, яку не цікавило кохання, а тільки розгульне життя.

У другій, так би мовити, частині твору, де безпосередньо описуються події життя, прослідковуємо зміну поглядів героїні, її нові, незвідані почуття симпатії та кохання. Закінчення твору є доволі напруженим, але не мелодраматичним у літературі, а навпаки, дуже життєвим і чудово узагальнює характер героїв. І блискуче, на нашу думку, простежується образ жінки, як сильної особистості.

У романі "Сезонне кохання" Габрієли Запольської, на відміну від "Жінки без вади", спостерігаємо емоційно навантажені взаємини та побутові виклики. Аналізуючи цей твір, визначили ключові аспекти моральних конфліктів, які виникають у контексті кохання та сімейних стосунків.

Важливо відзначити, що роман "Сезонне кохання" став своєрідним втіленням прогресивних поглядів письменниці на сімейне життя та кохання. Він розкриває не тільки нові, незвичайні аспекти кохання, але й виходить за межі суто традиційних стереотипів щодо ролі жінки в суспільстві.

Роман, як й інші твори Запольської, мав вплив на тогочасне суспільство, спонукав до розмов та дискусій про мораль та тогочасні соціальні норми. Запольська вирізнялася не лише сміливістю сюжетів, але й важливим внеском у розуміння жіночності на початку 20 століття.

Здійснений аналіз дозволяє зрозуміти, що Габрієла Запольська була не лише майстринею слова, але й вченою, яка докладала зусиль для розкриття складних моральних питань свого часу. Робота наголошує на неоднозначності

поглядів авторки, її здатності віддзеркалювати реалії та виносити на обговорення навіть найбільш непрості моменти соціокультурної дійсності. В цілому, дослідження моральності у романах Габрієли Запольської розкрило нові аспекти її внеску у розвиток літератури та формування моральних цінностей у літературі тих часів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Kłosińska K. Ciało, pożądanie, ubranie. O wczesnych powieściach Gabrieli Zapolskiej – Kraków, 1999.
2. Walewska C. Zapolska w stosunku do sprawy kobiet // „Bluszcz” – 1910 – nr 32. – S. 342.
3. Czachowska J. Gabriela Zapolska – Kraków, 1966.
4. Kasprzycka M. Luźne uwagi o refleksjach p. I. Dworaczka na temat O czym się nie mówi Zapolskiej, „Bluszcz” 1909. – nr 42. – S. 464.
5. Kotarbiński J. Z mętów życia, „Tygodnik Ilustrowany” – 1914 – nr 26. – S. 506.
6. Kraskowska E. Kilka uwag na temat powieści kobiecej. Teksty Drugie : teoria literatury, krytyka, interpretacja. – Warszawa, 1993.
7. Przybyszewska S. Kobięca twierdza na łodzi. – Poznań, 2010.
8. Zylberowa H. Kobięta i kobiecość w literaturze, „Kobięta Współczesna”. – Warszawa, 1927.
9. Гупало С. Польський класик родом із Волині // Досвітня зоря. — 2004. — 25 берез. — С. 5.; 27 берез. — С. 5.; 1 квіт. — С.5.; 3 квіт. — С. 5.
10. Яніцька А. Модерністка з Волині. Про творчість Габрієлі Запольської: монографія / А. Яніцька ; пер. з пол. І. Шевченко. — К. : Ун-т «Україна», 2017. — С. 312.
11. Возняк М. Як дійшло до першого жіночого альманаха / М. Возняк. — Львів, 1937. — С. 88.
12. Зайцев П. Перші українські поетеси ХІХ віку / П. Зайцев. — К., 1918. — С. 8.
13. Świętochowski A. Przegląd piśmiennictwa polskiego // Przegląd Tygodniowy. — 1870. — Nr 49. — S. 396.
14. Janicka A. Małżeństwo w projekcie emancypacyjnym Gabrieli Zapolskiej // Kobięta i małżeństwo. Społeczno-kulturowe aspekty seksualności. Wiek ХІХ i ХХ. Zbiór studiów, red. A. Żarnowska, A. Szwarc. – Warszawa, 2004. – S. 297–310.

- 15.Зборовська Н. (Ільницька М.) Феміністичні роздуми: На карнавалі мертвих поцілунків. – Львів, 1999.
- 16.Павличко С. Фемінізм. – Київ, 2002.
- 17.Таран Л. Коли б я володіла мистецтвом жити... // Сучасність. – 1994. – №7-8.
- 18.Франко І. Габриєля Запольська. В Гірничій Дуброві, сценічна картина в 1 акті, переклав за дозволом авторки А. Крушельницький (Живі Струни, 2) // Літературно-Науковий Вістник. 1900. Т. 9. Кн. 1. С. 69; підпис: І. Фр.; Франко І. Зібрання творів : у 50 т. Київ : Наукова думка, 1981. – Т. 32. – С. 34–35.
19. Зелінська Л.В. Міщанство як тема повідомлення у міжкультурній комунікації (трагіфарс Габрієли Запольської «Моральність пані Дульської на сцені рівненського державного музично-драматичного театру) // Наукові записки. Серія «Філологічна» // УДК 82.09 (477+438+470). – Острог, 2010.
- 20.Podraza-Kwiatkowska M. Literatura Młodej Polski. – Warszawa, 1992. – S. 352
- 21.Чижевський Д. Слов'янський модернізм. Слово і час. – Київ, 2004. – № 6. – С. 53–65.
- 22.Eustachiewicz L. Dramaturgia Młodej Polski. Próba monografii dramatu z lat 1890–1918. – Warszawa, 1986.
- 23.Сухомлинов О.М. Особливості еволюції літературного процесу епохи «Молодої Польщі» // Українська полоністика. – Житомир, 2006. – 2007. – № 3, 4.
- 24.Kłosińska K. Miniatury. Czytanie i pisanie „kobiece” // Wydawnictwo Uniwersytetu. – Śląsk, Katowice, 2006.
- 25.Kłosińska K. Ciało, pożądanie, ubranie: o wczesnych powieściach Gabrieli Zapolskiej. – Kraków, 1999.
- 26.Chałupnik A. Sztandar ze spódnicy. Zapolska i Nałkowska o kobiecym doświadczeniu ciała – Warszawa, 2004.
- 27.Chałupnik A. Liminalność i kobiecość. Przegląd kulturoznawczy. – Warszawa, 2009.

28. Janicka A. „Sprawa Zapolskiej. Skandale i polemiki”. Perspektywa innej perspektywy. Nad książką Anny Janickiej „Sprawa Zapolskiej. Skandale i polemiki” – Białystok, 2013.
29. G. Borkowska, Cudzoziemki. Studia o polskiej prozie kobiecej. – Warszawa, 1996.
30. Виховання моральності підростаючого покоління: науково-методичний посібник / К.І. Чорна та інш. – К: Богдана, 2005. – С. 288.
31. Gawin M. Historie intymne. Codziennosc warszawianek doby fin de siecle’u. // Metamorfozy społeczne. Badania nad dziejami społecznymi XIX i XX w. // pod red. J. Żarnowskiego – Warszawa, 2007. – S. 39–88.
32. The Essays of Virginia Woolf ed. by Andrew McNellie. Hogarth Press 1986.
33. Івахів О. Розуміння сутності культури й освіти, призначення людини в сучасному світі. Утвердження сили людського інтелекту, самостійності мислення, творчої уяви, моральних цінностей / О. Івахів. – С. 47-50.
34. Потебня О. Думка й мова (фрагменти) / О. Потебня // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. 2-е вид., доп. – Львів: Літопис, 2001. – С. 35-51.
35. Савельєв В. П. Культурологія. Етика. Естетика. Навчальний посібник / Савельєв В. П., Повторєва С. М. – Львів: Магнолія 2006, 2012. – С. 328.
36. Франко І. Із секретів поетичної творчості / Іван Франко // Зібрання творів у 50 т. – К. : Наукова думка, 1981. – Т. 31. – С. 45-119.
37. Gawin M. Przeciw emancypacji kobiet, „Teksty Drugie” 2011, nr 4. – S. 234-252.
38. Брацка М. Польська проза 40-80-х років ХІХ століття: міф-історія-цінності: монографія / М. Брацка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ, 2013. – С. 360.
39. Gawin M. Proces emancypacji i droga kobiet polskich do obywatelstwa (1863–1919) // Drogi odrębne, drogi wspólne. Problem specyficznego rozwoju historycznego Europy Środkowo-Wschodniej w XIX–XX wieku // pod red. M. Janowskiego. – Warszawa, 2014. – S. 169–190.

40. Степанов, О. М., Фицула, М. М. Основы психологии і педагогіки. – Вінниця, 2005.
41. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості // К.: Либідь. – Кривий Ріг, 2003. – С. 376.
42. Walewska C. Zapolska w stosunku do sprawy kobiet // „Bluszcz” – 1910. nr 32. – S. 342-343.
43. Grotowska A. O czym się nawet myśleć nie chce, a jednak trzeba o tym mówić : o dziełach Gabrieli Zapolskiej i ich recepcji w środowisku współczesnym autorce // W: Umysły zniewolone : literatura pod presją / Sławomir Baczewski. – Warszawa, 2009. – S. 253- 266.
44. Janicka A. Kobieta I piękno. Według Gabrieli Zapolskiej // Наукові записки Національного університету Острозька академія. – Острог, 2013. – S. 86-90.
45. Górnicka-Boratyńska A. Stańmy się sobą. Cztery projekty emancypacji (1863–1939). – Warszawa, 2001.
46. Grotowska A. Moralność mamci Dulskiej. Z problematyki macierzyństwa w twórczości Gabrieli Zapolskiej. – Łódź, 2012.
47. Sobiecka A. Gabriela Zapolska–aktorka o aktorach. Świat Tekstów. – Słupsk, 2013. – S. 201-212.
48. Janicka A. Czytanie Zapolskiej–style, metodologie, idee. In Prace dedykowane profesor Swietłanie Musijenko, idea i wstęp Jarosław Ławski /pod red. A. Janickej, G. Kowalskiego, Ł. Zabielskiego // Książnica Podlaska im. Łukasza Górnickiego. – Białystok, 2013. – S. 183-205.
49. Weiss T. Posłowie do SEZONOWEJ MIŁOŚCI Gabrieli Zapolskiej. Wydawnictwo Literackie. – Kraków, 1953. – S. 453—464.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

50. Gabriela Zapolska. Kobieta bez skazy.
<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/zapolska-kobieta-bez-skazy/>
51. Gabriela Zapolska. Kobieta bez skazy. – SAGA Egmont, 2020.
52. Gabriela Zapolska. Sezonowa miłość.
<https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/sezonowa-milosc/>
53. Gabriela Zapolska, "Sezonowa miłość", wyd. Hachette Livre Polska, 2006;
54. Gabriela Zapolska – Wikipedia, wolna encyklopedia//
https://pl.wikipedia.org/wiki/Gabriela_Zapolska#Życiorys
55. <https://rynekisztuka.pl/2023/03/23/niezrozumiana-kolekcjonerka-gabriela-zapolska/>
56. <https://www.rodm-bialystok.pl/index.php/nasze-dzialania/publikacje/623-publikacja>
57. <https://nck.pl/projekty-kulturalne/projekty/patroni-2021/bio/gabriela-zapolska>
58. <https://litp.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/264/258>
59. https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/7376/1/Klosinska_Miniatury.pdf
60. <https://ikp.uw.edu.pl/bio/dr-hab-agata-chalupnik/>
61. https://www.academia.edu/35421833/Liminalnosc_i_kobiecosc
62. <https://rcin.org.pl/dlibra/publication/83344/edition/69536/content>
63. <https://helpfulprofessor.com/morals-examples/>
64. https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej-r1955-t46-n2/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej-r1955-t46-n2-s628-631/Pamietnik_Literacki_czasopismo_kwartalne_poswiecone_historii_i_krytyce_literatury_polskiej-r1955-t46-n2-s628-631.pdf

65. https://rcin.org.pl/Content/54131/PDF/WA248_65856_P-I-2795_grotow-o-czym.pdf
66. https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/12267/1/M_Sadlik_Wyzwalajaca_sie_Ewa_chce_zabrac_glos.pdf
67. https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/8426/1/A_Janicka_Czytanie_Zapolskiej.pdf

REZUME

W przebiegu badania zapoznaliśmy się i zbadaliśmy pojęcie emancypacja w literaturze. Przeanalizowali i prześledzili obraz kobiecości i miłości w powieści Gabrieli Zapolskiej „Kobieta bez skazy” i „Sezonowa miłość”. Zapomniana powieść „Kobieta bez skazy”, wokół której wybuchł skandal w 1913 roku, oprócz standartowych określeń jak „pornografia”, a Gabrielę Zapolską oskarżono o plagiat, a sztukę uznano za niemoralną i zdjęto z afisza. Tekst okrojony z gadulstwa, moralizowania i filozofowania na temat pruderii i podwójnej moralności, zabrzmiał zaskakująco współcześnie. Rozwijając za Zapolską intrygę romansową, reżyser położył nacisk na psychologię postaci. Warto również wspomnieć, że język utworu i zawarte w nim poglądy są jak na rok jego powstania bardzo nowoczesne. Ale tak naprawdę w książce nie było nic strasznego dla współczesnego czytelnika, ale dla czytelników tamtych czasów - powieść wywołała furorę.

Głównym osiągnięciem jest zdefiniowanie wizerunku kobiety-bohaterki w powieści Gabrieli Zapolskiej „Kobieta bez skazy” i „Sezonowa miłość” . Odśledziłyśmy specyfikę twórczości G. Zapolskiej przez całe jej życie i karierę. Przeanalizowałyśmy także najśłynniejsze dzieła dramatopisarki w ramach ówczesnych procesów emancypacyjnych. Okazało się, że nasza pisarka narusza tematy tabu i podkreśla problemy ówczesnego społeczeństwa, literatura Zapolskiej ma tendencję do pojmowania problemów w oparciu o osobiste doświadczenia autorki. Prześledziłyśmy koncepcję kobiecości w powieści. Temat miłości poruszyłyśmy także w powieści G. Zapolskiej, i ona pokazuje nam to nie z dobrze znanej strony, a wręcz przeciwnie, i ostatecznie wybiera miłość do siebie, a nie do mężczyzn.

Książka jest napisana w formie listów i od razu zauważamy namiętny charakter naszej bohaterki. Pisarka uzupełniła swoje postacie niektórymi wyjaśnieniami autora i jasno opisała fizjologiczne i psychologiczne dane bohaterów powieści. I faktycznie w tych listach widzimy silną, niezależną, nieskazitelną kobietę, która nie była zainteresowana miłością, a jedynie rozrzutnym życiem.

W drugiej części pracy, która bezpośrednio opisuje wydarzenia z życia, widzimy

zmianę poglądów bohaterki, jej nowe, nieznane uczucie współczucia i miłości. Zakończenie pracy jest dość napięte, ale nie melodramatyczne w sztuce, a wręcz przeciwnie, bardzo żywotne i doskonale podsumowuje charakter bohaterów. I doskonale, naszym zdaniem, można prześledzić wizerunek kobiety jako silnej osoby.

W pracy magisterskiej skoncentrowały się także na analizie powieści "Sezonowa miłość" autorstwa Gabrieli Zapolskiej. Ta fascynująca opowieść przedstawia kontrast między rozumem a uczuciem, odwagą a stagnacją. Główna bohaterka, Tuśka, żona urzędnika, doświadcza przełomu podczas letnich wakacji w Zakopanem, gdzie spotyka młodego aktora pełnego energii.

Powieść wciąga czytelnika za sprawą dynamicznej akcji, subtelnych portretów psychologicznych postaci i realistycznych opisów podhalańskiej góralszczyzny. To także studium ludzkich namiętności i uczuć, które, mimo upływu czasu, pozostają niezmiennie pociągające.

Przeprowadzona analiza pozwala zrozumieć, że Gabriela Zapolska była nie tylko biegłą w posługiwaniu się słowem, ale także uczoną, która wkładała wysiłek w ujawnienie złożonych kwestii moralnych swojej epoki. Praca podkreśla niejednoznaczność poglądów autorki, jej zdolność odzwierciedlania rzeczywistości oraz stawiania pod dyskusję nawet najtrudniejszych momentów społeczno-kulturowej rzeczywistości.